

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞTA MARMARA DENİZİ OLMAK ÜZERE
DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ SORUNUNUN
SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILARAK ALINMASI
GEREKEN
ÖNLEMLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA
KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU
(10 / 4413, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438)
TUTANAK DERGİSİ**

**9'uncu Toplantı
27 Ekim 2021 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

III.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI

A)GÖRÜŞMELER

1.- Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi ve Komisyon raporuna ilişkin olarak Komisyon üyelerinin önerilerinin alınmasıyla ilgili görüşme

**BAŞTA MARMARA DENİZİ OLMAK ÜZERE DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ
SORUNUNUN SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILARAK ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10 / 4413, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438)**

**9'uncu Toplantı
27 Ekim 2021 Çarşamba**

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Başta Marmara Denizi Olmak Üzere Denizlerimizdeki Müsilaj Sorununun Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 14.38'te açıldı.

Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi ve Komisyon raporuna ilişkin olarak Komisyon üyelerinin önerilerinin alınmasıyla ilgili görüşme yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından 17.02'de toplantıya son verildi.

27 Ekim 2021 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.38

BAŞKAN: Mustafa DEMİR (İstanbul)**BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa CANBEY (Balıkesir)****SÖZCÜ: Jülide İSKENDEROĞLU (Çanakkale)****KÂTİP: Ayşe Sibel ERSOY (Adana)**

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli uzmanlarımız, basınımızın değerli temsilcileri; hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yeter sayımız vardır, Komisyonumuzun 9’uncu Toplantısını açıyorum.(*)

II.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI**A)GÖRÜŞMELER**

1.- Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi ve Komisyon raporuna ilişkin olarak Komisyon üyelerinin önerilerinin alınmasıyla ilgili görüşme

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Değerli milletvekili arkadaşlarım, değerli katılımcılar; Komisyonumuzun çalışmalarına kaldığımız yerden devam ediyoruz. Bugün bizim açımızdan son derece önemli bir toplantı olacağını düşünüyorum çünkü bugün Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi ve Komisyon Raporu’na ilişkin Komisyon üyelerimizin önerilerinin alınmasıyla ilgili önemli bir toplantı var.

Öncelikle, Komisyon çalışmalarımız hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum. Biliyorsunuz, biz ilk başladığımızda Çevre ve Şehircilik Bakanlığımızı davet etmiştik, oradan Bakan Yardımcımız Sayın Mehmet Emin Birpınar katılmıştı. Bir sonraki toplantıya da Tarım ve Orman Bakanlığımızdan Bakan Yardımcımız Sayın Akif Özkaldı Bey’in müsilağla mücadeleyle ilgili şu ana kadar yaptığı çalışmalar ve önerilerini almıştık. İzleyen toplantılarda da Marmara Denizi Eylem Planı Koordinasyon Kurulu üyeleri başta olmak üzere bakanlık birimlerimizin, endüstrilerin, meslek örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarından ve üreticilerden arkadaşlarımızı davet etmiştik. Daha sonra yine aynı süreç içerisinde Marmara Denizi Bilim ve Teknik Kurulu üyeleri başta olmak üzere, üniversiteden bilim insanlarını davet etmiştik ve onların önerilerini, görüşlerini almıştık. 18 Ağustos 2021 tarihinde Marmara Denizi çevresinde yer alan illerin büyükşehir belediyelerinin davet edildiği İstanbul’da bir istişare toplantısında bulunmuştuk.

Yine, 7-8-9 Eylülde de Komisyon üyesi arkadaşlarımızla birlikte Marmara Denizi’nde çevresi bulunan alanlarda bir dizi çalışma yapmıştık. Bunlardan bir tanesi Büyükkada’nın hemen yakınında arzu eden arkadaşların denizin altını da altyapısını da öğrenebilmeleri için tüplü dalış yapılmıştı. Kocaeli’de uçakla Marmara Denizi’nin yüzeyindeki durumuna ve yapılan mücadelelere şahitlik etmiştik. Daha sonra, arıtma tesislerini bizzat ziyaret etmiştik. Bunlardan evsel atıklarının ileri biyolojik atık su arıtma tesislerini yerinde tespit etmiştik, yerinde incelemiştik. Yine, OSB’lerin organize sanayi bölgelerinin

* Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

atık su arıtma tesislerini yerinde ziyaret etmiştik ve bence bir dizi önemli, değerli çalışmalarda bulunduk. Bu arada da yine teknelerle, gemilerle yapılan incelemelerde deniz yüzeyini gözlemledik, balıkçılarla alanda görüştük, bu incelemeleri yerinde gerçekleştirdik.

Şimdi, önümüzdeki toplantılarda değerli arkadaşlarımız, bugünden sonra 7 Kasım tarihinin öncesinde 3 Kasımda Tarım ve Orman Bakanımızı bizzat davet ettik, kabul ettiler. Sayın Bekir Pakdemirli 3 Kasımda Komisyonumuza gelip şu ana kadar yaptıklarıyla ilgili bilgi verecekler. Yine, 4 Kasımda da önemli paydaşlardan biri olan, çözüm açısından önemli paydaşlardan biri olan Çevre ve Şehircilik Bakanımız Sayın Murat Kurum gelecekler ve şu ana kadar yaptıkları ve yapacaklarıyla ilgili bilgi alacağız.

Değerli arkadaşlar, rapor çalışmaları hakkında da bilgi vermek isterim. Raporun yazılımı konusunda yasama uzmanları koordinatörlüğünde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve üniversitelerden görevlendirilen uzmanlarımız var; onlar da bir taraftan mutfak çalışmalarına, raporla ilgili çalışmalarına devam ediyorlar. Komisyon toplantılarının tamamlanmasıyla rapor yazılım süreci hazırlanarak taslak raporun tamamlanması ve siz değerli Komisyon üyelerine bu taslak raporun sunumu gerçekleştirilecek, onları size takdim edeceğiz. Bugünkü toplantıda dile getirilecek önerilerle de aslında raporun “Çözüm önerileri” başlıklı kısmının yani 4’üncü ve en önemli kısmının, aslında bizimle ilgili, Komisyonla ilgili en önemli kısmının altlığını hazırlamak üzere değerli Komisyon arkadaşlarımızdan görüşlerini alacağız. Şüphesiz bugün bu konuda hazırlığını yetiştirememiş olan arkadaşlarımız olabilir, onlar da en azından 7 Kasım’a kadar yaptığı çalışmalarını bize rapor olarak sunarlarsa bizim onları muhakkak en iyi şekilde değerlendireceğimize kimsenin şüphesi olmasın. Bugün bizim açımızdan...

Komisyon üyesi arkadaşlarımıza, siz değerli arkadaşlarımıza ki ben hepinize, burada bulunmayan arkadaşlarımıza da var, o arkadaşlarımıza da gerçekten çok teşekkür ediyorum. Ben Deprem Komisyonunda da bulundum, orada da çok faydalı ve verimli çalışmalar olmuştu. Bu Komisyonda da siz değerli arkadaşlarımızın gerçekten bilime dayalı, akla dayalı biraz da siyasetten uzak, arada dokunmakla birlikte siyasetten uzak ve siyasetüstü yaklaşımınıza şahit oldum. Bunun için de ben hepinize tek tek teşekkür ediyorum.

Şimdi söz, evet, Hayrettin ağabey, Sayın Hayrettin Nuhoglu, İstanbul Milletvekilimizde.

Buyurun ağabey.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Aslında ifade ettiğiniz gibi gerçekten çok tempolu bir çalışma yürüttük ve Komisyon üyelerinin birçok konuda birbiriyle benzer görüşlere yaklaşması da bu sayede gerçekleşmiş oldu. Yoğunlukla tabii sahadaki çalışmalar, Marmara Denizi etrafındaki yerel yönetim mensuplarıyla görüşmeler ve Komisyonumuza gelen resmi yöneticiler, sivil toplum kuruluşları ve üniversite mensuplarımız ile bu konuda tebarüz etmiş bilim insanlarının hepsini dinledik. Önemli çalışmalar oldu ama benim hâlen kafama takılan, eksik gördüğüm bazı hususlar var; onları dile getirmek için söz aldım.

Şimdi, bu “müsilaj” dediğimiz deniz salyası olayı çok basit ifadeyle üç sebebe dayandırıldı: Isınan su, hava; durgun su ve kirlilik. Tabii, ilk ikisi her zaman görülen, görülecek olan pek çok yerde de görülen faktör olmasına rağmen kirlilik -öne çıkması gereken- ki nerede bu etkili olduysa orada bu deniz salyasının çok net görüldüğü artık anlaşılmıştır. Şimdi böyle olunca biz buna yoğunlaştık ama bazı kısımlar sanki eksik kaldı. Mesela organize sanayi bölgelerini gezdik ama tekil sanayi tesisleriyle ilgili illerdeki çevre ve şehircilik il müdürlerinden hiçbirini dinlemedik. Ben öyle sanıyorum ki bu kirliliğe sebep olan sadece organize sanayi bölgeleri değil, tekil sanayi kuruluşları daha ağırlıktadır. Yani söz gelimi, örnek olarak Yalova’yı gördük ve de beğendik çalışmalarını üstelik ama Yalova’nın

Karamürsel'e kadar olan bölümünde Türkiye'nin en eski ve en köklü sanayi kuruluşları var bunların ne yaptığını bilmiyoruz. Bunun gibi illerde çevre ve şehircilik il müdürlerinin bu konuları takip ettiğini ki Yalova'da sorduğumuz bir soruya karşılık aldığımız cevaptan böyle bir sonuç çıkartmamız mümkündür ama bence eksik kaldı bu taraf. Eksik kalan diğer bir taraf da tarım havzalarını hiç inceleyemedik. Yaptığımız bu çalışmalardan... Ferdî olarak benim şahsen görüştüğüm çok sayıda, çok geniş bir kesim de üstelik bu zeytin ve peynir altı sularının sanayi atığı olarak kabul edilmesine rağmen geriye kalan kirliliğin yüzde 20 civarındakinin tarım havzalarından kaynaklandığını ifade ediyor. Dolayısıyla tarım havzalarının bu kirliliği nasıl yaptığını ve nasıl önlenmesi gerektiğini tam olarak inceleyemedik. Belki her birimizin kafasında bazı çözüm önerileri vardır ama bunların hem orada, Komisyon raporunda olmasını isteriz yoksa şerh yazarız ya da Genel Kurulda konuşuruz; elbette ki bir sürü imkânımız var ama bir bakan gelecek belki bakana sorularla bu eksikliğin bir kısmını karşılayabiliriz. Ben onun için belirtmekte fayda gördüm.

Bir de güncel oldu hemen hemen bu konu; balık çiftliklerinin etkisi ne kadardır? Bu konuda da bilgi sahibi değiliz tam olarak. En son Trabzon'un Sürmene ilçesi Çamburnu mevkinde ressam Gökçe'nin -belki takip edenler izlemiştir- evi yandı. Evi yandı, benim tanıdığım bir aile olduğu için, yakın ilgilendiğim için detayını biliyorum; evinin yanmasına çok üzüldü, yıkıldı ama ondan daha ziyade o bölgede kurulmakta olan balık çiftliklerinin kurulmamasının daha önemli olduğunu ifade etti. Ulusal basına yansıdı, yer aldı televizyonlarda; izleyenler görmüştür belki. Gökçe örneğini öne çıkartmamın sebebi, çok aydın bir kızımız; Mimar Sinan Üniversitesi mezunu, ressam ve dedesinden kalan yüz elli yıllık evi, kendi elleriyle, kendi ustalığıyla, yanında çalışanlarla beraber onardığı evi içinde bir sürü antika ve tarihî eşyasıyla ve meydana getirdiği tablolarla birlikte yanıp kül oldu ama o yangın olayı çıktığı saatlerde bu balık çiftliklerinin Karadeniz'i önemli ölçüde kirleteceği ve bu kirliliğin önüne geçmek için balık çiftliklerinin orada kurulmaması konusunda bir basın açıklaması yapmaya hazırlanıyordu, bir toplantıya hazırlanıyordu. Dolayısıyla bu işi takip edeceğiz, işin o tarafı ayrı yani bu kadar tesadüf nasıl oldu diye ama bu balık çiftlikleri sadece orayı değil Ege'yi de çok ilgilendiren bir konu. Biz başta Marmara Denizi diyoruz ama diğer denizleri de bu kapsamda hep değerlendirdik, konuştuk. Onun için bu balık çiftlikleri konusunda da bir eksiklik görüyorum, nasıl giderebiliriz bilmiyorum.

Diğer taraftan, arıtmada biz öyle bir noktaya geldik ki ben şahsen çok mutluluk duydum, bunu da ifade ettim birkaç defa. İleri biyolojik arıtma tesisleri sisteminde yani "Derin deşarj neymişten bu olmadan olmaz." noktasına geldik ki bu, çok önemli bir başarıdır Komisyonumuz adına ama aklıma şu takılıyor: Bir konuşmamda da gene kısaca ifade etmiştim, acaba daha başka, daha yeni metotları biz araştırabilir miyiz, teşvik edebilir miyiz; bunu biz zaten "öneriler" bölümüne de belki koymalıyız çünkü derin deniz deşarjı sistemi konuşulduğu zaman o günkü bilim insanları onun köklü bir çözüm olacağını zannediyorlardı oysa gördük ki böyle bir şey yok, tam tersine bugün biz derin deniz deşarjının bile denizi kirlettiğini biliyoruz. Dolayısıyla acaba böyle sistemler var mı? Burada gene bir toplantıda kısaca bahsetmiştim, elektronik kimyasal arıtma sistemi diye bir sistem var. Bu sistemi kuran kişiyle ben görüştim. Bu kişi en son Söğüt Belediyesinde kurmuş bu tesisi. Daha önce o dönemki Söğüt Belediye Başkanıyla da konuştum, çok uzun boylu konuştum. Ayvalık'ta kurulmuş önce, aynı kişiler kurmuşlar sonra gidip görmüşler incelemişler ve Söğüt'te de kurmuşlar. Üstelik arazi sıkıntısı yok çünkü çok küçük bir arazide kurulabiliyor. Maliyet çok ucuz, büyük bedeller gerektirmiyor yani çok küçük rakam olduğu örneğini dikkatlerinize sunmak için söylüyorum. Söğüt'teki tesis sadece 3 milyon 200 bin liraya kurulmuş, öyle milyarlar, 10 milyarlar söz konusu olduğu için konuştuğumuz zamanlar özellikle bu bedeli vermek istedim ve zaman içerisinde değişiklikler gerekince de değişken kısımlar da büyük bedellerle olmuyor daha küçük bedellerle oluyor ve debi de çok iyi temizlenen debi ve aynı

şekilde oradan çıkan suyun gri su olarak kullanılmasının da mümkün olduğu ifade ediliyor. Biz keşke bunu da bir dinleme imkânı bulsaydık. Bir ziraat mühendisi bunun hem kuruluşunu sağlıyor hem işletilmesinde danışmanlık yapıyor ve Türkiye’de de örnekleri oluşmuş.

Şimdi, tabii, bu Marmara Denizi söz konusu olunca da her birimiz biraz daha fazla dikkatli davrandık ama bu toprak kazılarının ne kadar etkili olduğunu da tam olarak anlayamadık; bazıları Çanakkale Köprüsü’nden çıkan hafriyatın çok etkili olduğunu söyledi. Tabii, ondan önce de bu kazılar devam ediyordu. Nitekim tasarlanan Kanal İstanbul’la ilgili çıkacak olan kazının Marmara Denizi’nin kuzey kıyılarında yayılarak orada yeni alanlar oluşturacağı, adacıklar oluşturulacağı fikrinden bunun için vazgeçilmiş olabilir çünkü bu Marmara Denizi’ne geriye dönüşü olmayan büyük bir tehdit söz konusu olabilir diye Karadeniz’e kaydırıldı ÇED raporunda.

Şimdi, 3 tane derin çukur Marmara Denizi’ndeki “Bu çukurlar nasılsa dolabilir, dolarsa bir şey olmaz; orada yüzlerce, binlerce yıl biriken o tabaka kapatılmış olur ya da oradaki çıkan o atıklar alt akıntıyla Karadeniz’e gider.” gibi varsayımları olanlar da oldu ama bu kazı atıklarının olumsuz bir etkisi olduğu kesin olarak anlaşılırsa Marmara Denizi’ne artık bu kazı atıklarının dökülmemesi gerektiği sonucuna varmak da mümkün olabilir.

Şimdi, tabii, sonuç itibarıyla ben her ne kadar gerçekten çok mutlulukla bu görevi yaptıysam herkesin sayesinde oldu; kurulumuzu oluşturan üyeler ve Başkanımız sayesinde oldu. Görev süremiz bitiyor ama şöyle bir temennide bulunmak istiyorum: Biz raporumuzu oluşturacağız. Biraz evvel ifade ettiğim gibi benim bazı isteklerim o raporda yer almazsa bile şerhte yazarım, orada da yoksa Genel Kurulda konuşurum, orada bir sıkıntı yok ama bizim önerilerimiz öyle görüntüyor ki birbirine benzer şekilde Komisyon raporuna yansıyacak ve iyi bir rapor çıkacak ama o rapordaki önerilerimizin uygulanması rapordan daha önemlidir. Çünkü ben deprem komisyonunda da aynı şeyleri gördüm ve hem şerh yazdım hem de Genel Kuruldaki konuşmamda ifade ettim. Bu hususu çok önemli görüyorum çünkü konuşulduğu yerde kalıyor; raporlarda yer alıyor, birtakım ilgili kurum ve kuruluşlara gidiyor ama bunu takip eden yok. Takip edilmedikçe ve çalışmaların da koordinasyonu yoksa sonuç almak mümkün olmuyor. Üzülerken ifade ediyorum ki Türk milletinin sıkıntısı da her sahada böyledir. Onun için ben özellikle bu konuyu... Bir yetkilinin olması lazım; bu yetkili mevcut sistemde bir bakanlık mı olur, işte iklimlendirmenin ilave edildiği gibi deniz ve su bakanlığı mı oluşturulur ya da ilave edilir ve parlamenter sisteme dönüldüğünde de münhasıran bu konuyla ilgili bir müsteşarlık kurulmasının çok yerinde olacağını düşünüyorum ve teklif ediyorum. Şimdilik bu kadar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ederiz.

İlhami Özcan Aygun buyurun.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Teşekkür ediyorum.

Sayın vekilimi tamamlama anlamında; ağabey, müsteşarlık kesmez inşallah deniz, balıkçılık bakanlığını kurarız. Gönümüzden geçen o, olması gereken o. O konuda inşallah, gelecek dönem parlamenter sistemle beraber böyle bir bakanlık da açılırsa, kurulursa çok daha sağlıklı olacağını düşünüyorum.

Öncelikle Sayın Başkanım, Komisyon üyelerimize ve en önemlisi de sekreteryamıza, Komisyonun arkasını toplayan, en büyük emeği harcayan ekibe teşekkür ediyorum çünkü bizler hazır sofraya oturuyoruz ama sofraya oturmadan önce sofranın kurulması gerekiyor. Buradaki danışman arkadaşlarımıza en üstten en alta kadar ve burada bize hizmet eden bütün arkadaşlara, emekçi arkadaşlara şükranlarımı sunup teşekkür ediyorum.

Yavaş yavaş Komisyonun sonuna doğru geldik. Bazen sesi yükselttik bazen alçalttık ama amacımız neydi? Sonuçta en iyisini bulmak, en iyiyi yakalamak ve sorunu çözebilir miyiz, onun için mücadele ettik. Yapılan yanlışlar vardı; evet, onları anlatmamız gerekiyordu ve şahitli bir şekilde de göstermek gerekiyor. Çünkü bizim insanlarımızın, Türklerin yapısında görmek gerekiyor, gördüğünüz zaman inanıyorsunuz ancak o zaman. Ve geldiğimiz noktada maalesef, üzülerken birçok sıkıntıyı beraber yaşadığımızı gördük, yanlış bir yolda gidildiğini de gördük ve yanlış projelere harcanan kaynaklara da hep birlikte şahit olduk. Şimdi, en basitinden kendi ilimle ilgili; işte hafta sonu Genel Başkanımız Kemal Bey'in, Kemal Kılıçdaroğlu'nun görevlendirmesiyle Hopa'dan başlayıp Samandağ'ına kadar kıyıları dolaşan Sinop Vekilimiz Barış Karadeniz'le Tekirdağ'da beraberdik balıkçılarla, denizdeydik yine. İnsanlar şikâyetçi, dertli, hatta ve hatta değerli arkadaşlar, o gün geç kaldınız Komisyonun da ziyaret edeceği derin deşarjın denize basıldığı noktayı göremediniz geç kaldığı için program. Ama şimdi hiç görme şansınız yok, normal vatandaşın oraya girme şansı yok. Eğer biz milletvekili olmasaydık derin deşarjın olduğu bölgeye giremezdik. "Ne var?" dersanız, orası askerî alan olmuş, askerî alana çevrilmiş. Biz girdik, hemen askerler geldi, ondan sonra kendimizi ifade ettik ve orada gerekli açıklamayı yaptık. Şimdi, anlamakta güçlük çekiyorum, anlayamıyorum daha doğrusu. İnşallah, o derin deşarjın yanlışlığını anlatırız. Zaten biz Cumhuriyet Halk Partisi Grubundan 4 görevli arkadaş olarak ortak bir raporu Komisyona sunacağız; hepimiz zapturapt altına alarak ortak bir proje şeklinde. Burada sıraladık ama gördüğüm nokta şu: Sayın Hayrettin ağabeyin dediği gibi, vallahi bizim en büyük sıkıntımız kontrol. Şimdi, ilk günden beri, milletvekili seçildiğimizden beri -Çiğdem Hanım da bilir- zaman zaman basında da yer alıyor yani şimdi tatil günleri geliyor, işte 29 Ekim, yarın 28 Ekim, yarın için korkuyorum ben kendi ilimden ve 30 Ağustos öncesi kendi ilimden korkuyorum ve işte dediğim gibi özel günlerde, bayramlarda maalesef o derelerin hepsi fabrikaların atık suları ile beraber boyanıyor. Şimdi, bunu dile getiriyoruz, gidip bizzat kayıt altına alıyoruz. Sayın Vekilim dedi ya işte: "Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünü dinleseydik." Ama dinlemeye gerek yok, gelemiyorlar. Arkadaşlar on iki saat sonra oraya gidip örnek alıyorlar, o zamana kadar zaten her şey bitmiş, olay bitmiş. Bakıyorsunuz, oradan örnekler laboratuvara gitmiş, laboratuvarlarda zaten temiz örnek kalıyor ve vicdanlarda temizlenmiyor ama laboratuvarlarda oradaki suyun temiz olduğu ortaya çıkıyor. Ve defaaten, birkaç defa soru önergesi verdik, dedik ki: Ne kadar ceza kesilmiş hem özel sektöre hem de yerel yönetimlere? Ayı ayrı istiyorum, özellikle madde madde. Özel sektörlere iller bazında ne ceza kesilmiştir ve de yerel yönetimlerde nedir? Bir türlü alamadık.

ZAFER IŞIK (Bursa) – Verdiler ya bize sunumlarında.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Yok, ben şeyi söylemeye çalışıyorum.

ZAFER IŞIK (Bursa) – Tekirdağ'da, hatırlıyorum, verdiler.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Sayın Vekilim, Komisyon öncesini söylüyorum, bu Müsilaj Komisyonu öncesini konuşuyorum, Müsilaj Komisyonu öncesini konuşuyorum, farkındayım, siz herhâlde geç geldiniz Zafer Vekilim.

ZAFER IŞIK (Bursa) – Yok, yok, buradaydım.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Yok, benim söylemek istediğim soru önergeleridir. Soru önergesini herhâlde duymadınız. Vermiş olduğumuz soru önergelerine maalesef bir türlü cevap alamadık. Hepsini aynı şu tabaktaki gibi kivi, kavunu, üzümü bir şeye koymuşlar ayır ayırabilirsen, ayıramıyorsunuz. Ve gelinek noktada bunu da zaten biz Tekirdağ'daki toplantıda Çevre ve Şehircilik İl Müdürüne de ifade ettim. Hiç çekincemiz yok, kimsenin arkasından da konuşmuyoruz.

Şimdi, geldiğimiz noktada en önemli şeyin eğitim olduğunu burada anladık, zaten biliyorduk. İnsanlarımızı eğitmemiz lazım. Biz ne kadar koruma tedbiri alsak dahi maalesef “ikinci kanal” denen sistem hep çalışmış ve çalışıyor da. Orada da Ergene’de de OSB’de sorduğum soru vardı, dedim ki: Arkadaşlar, çekilen görüntüler var, o görüntülerde oraya bir deşarj yapıldığı da ortada. “Ne diyorsunuz?” Cevap veremediler işte. 10 bin metreküp su basıldığı söyleniyor Ergene’den denize ama gelinen noktada orada renk değişimi var ama bunu kimse açıklayamıyor.

Şimdi, demek ki yine hâlâ bizim kontrol kısmında sıkıntımız var. Biz ne kadar çok karar alırsak alalım, maalesef, uygulayacak olan kişiler belli ama en önemlisi de şu: Kusura kalmayın, suç bizde, siyasilerde. Bakınız, altını özellikle çiziyorum; suç bizde, siyasilerde. Şimdi, Ali Şeker Beyefendi’den örnek vereyim, yakın olduğu için. Ali Şeker Beyefendi’nin iş yeri var ve bir sıkıntısı olduğu zaman hemen beni arayacak. Aradığı zaman, biz de tabii, iktidar sahibiyiz, hemen devreye biz giriyoruz; “Aman dokunma.” Oradaki bürokratların ben orada iş yapabileceğini düşünmüyorum hiç. Kusura kalmayın, bakın “Suçlu biziz.” dedim farkındaysanız, örneği kendimizden veriyorum. Bu bağlamda yürüttüğü için, maalesef, çevreyi katlettik kendi ellerimizle, doğayı katlettik. Değişik bilim insanlarını dinledik burada, bazen -Sayın Başkanımızın dediği gibi- zorla bazı kelimeleri söyletmek istedik özellikle çünkü zorladık, çıkması gerekiyor bazı şeylerin ve bilinmesi gerekiyor. O söyleyecek ama “acaba”sı var.

Şimdi, geldiğimiz noktada güzel bir rapor olacağını düşünüyorum. Herkesin emeği var, saygı duyuyoruz ama önemli olan bu raporun -şöyle dosyaları alıp- rafta kalmaması gerekiyor, işte sıkıntı orada. Bizim, buradaki işimiz, bunun takipçisi olmamız lazım. Niçin? Doğmamış çocuklarımız için, bebeklerimiz için. Bu dünyada çünkü bizler yaşadık, belli bir şeyle devam ettik ama göçeceğiz. Ama yolda gelenler var, gelecekler var. Onlara bizim bu dünyayı temiz bir şekilde bırakmamız gerekiyor. Tabii, para kazanalım, para kazanmayalım demiyorum; sanayiye de karşı değiliz, bakınız, tarıma da karşı değiliz, sanayiye de karşı değiliz ama hem tarımın hem sanayinin ortak bir noktada yürüyebileceği bir projeyi bizim yürütmemiz lazım, birilerinin bize baskı kurmaması lazım. Nasıl? Paris İklim Anlaşması’nı kaç yıl sonra zorlamayla gelip imzaladıysak, Meclisten çıkardıysak ona gerek olmaması gerektiğini düşünüyorum. Yani sıkışınca değil, tedbirleri “birileri bizi zorladı” diye almamamız lazım.

Şimdi, yapılan yanlış projeler var mıdır? Vardır. Şimdi, bakın, “İyi Tarım Uygulamaları” önümüze geldi, kitap geldi, dağıtıldı. Ya, arkadaşlar, bizimle dalga geçmeyin. Tarım Bakanlığı, iyi tarım uygulamalarını destekleme politikasını bile değiştirdi. Yani sertifikasyon işleminin nasıl yürüdüğünü çok iyi biliyorum. Organik tarım moda. En güzel şey “organik” yazdığınız zaman fiyatını yükseltiyorsunuz ama organik tarımın nasıl yapıldığını acaba nasıl biliyoruz? Veya o sertifikaların nasıl alındığını hepimiz biliyoruz, birbirimizi kandırmayalım. O bölgenin yakınında dahi normal üretim olmaması gerekiyor çünkü bir şekilde rüzgârla veya böceklerle o ürünlerin veya zararlıların oraya geçeceğini biliyoruz. Şimdi kalkıyoruz, kendi kendimizi aldatıyoruz. Arkadaşlar, bakın, “Bu ülke bizim.” diyorum farkındaysanız. Bir sürü şey aldık, madde yazdık alt alta.

Şimdi, Tekirdağ’a gittik hep beraber ve bugün sabah -Komisyondaki arkadaşlarımızla da- son anda aklıma geldi. Yatırım yapmak isteyen bir kurum var bölgede. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi -bunu daha önce de söylemiştim- “Marmarareğilisi Yeniçiftlik’ten benim ileri biyolojik arıtma kurmam gerekiyor, sıkıntı var, orada kanalizasyon sıkıntımız var.” diyor ama Millî Emlaktan fiyatların dahi yazılıp resmî evrakla şu kadar ödenmesi gerektiği ifade edilmesine rağmen daha sonra iptal ediliyor ve Çevre Bakanlığı... Şimdi, haftaya Bakan Bey gelecek, Bakan Bey’e aynen soracağım: “Neden ayırım yapıyorsunuz, neden ayırım yapıyorsunuz?” İşte bunu, projeyi imzalarsanız o da arkadan gelir. Bak, arkadan konuşmayacağım ben, yüzüne söyleyeceğim çünkü görüştüğüm için, konuştuğum için. Nasıl ki İller Bankası Genel Müdürünün yüzüne konuşacağım şeyler de gelecek. Kimseye arkadan

konuşmuyorum, yüzüne konuşacağız arkadaşlar. Bizim burada yapmak istediklerimiz kendimiz için değil, toplum için yapmak istiyoruz. Şimdi, Ereğli’de böyle bir tesis yapılmak isteniyor, bedeli yazılmış, “Tamam.” deniliyor “okey”leniyor, ondan sonra birileri araya giriyor, iptal ediliyor. Daha sonra yazışmalar devam ediyor ki bu projeyi kabul ederseniz olur.

Şimdi, geçtiğimiz günlerde, işte, Lokman Hocamız geldi sağ olsun, “PAKOP” dedik. Arkadaşlar, Ergene’de yer altı suyu bitiyor artık, 400 metreye indik, 400 metreden su çıkarıyoruz ve Ergene’yi koruma havzası ilan ediyorsunuz; çok güzel, böyle odalar içerisinde masalarda oturuyoruz, buradan her şeyi güzel güzel hallediyoruz. Yazıyoruz şeyi; yönetmelik, tebliğ neyse işte, kanun çıkartıyoruz ama ondan sonra orada onu bozuyoruz. Şimdi, toplulaştırma yapmışsın “koruma havzası” demişsin, “Ergene su havzası” diyorsun, tarımsal alan, sit alanı ilan ediyorsun, ondan sonra yine mahkeme kararına rağmen diyorsun ki: Orada bu plastik sanayiciler olabilir. Yani birinci sınıf tarım arazisine bu devirde böyle bir izni veren Çevre Bakanlığını ben buradan eleştiriyorum. Tarım Bakanlığına da sordum, “Bizim dışımızda, Çevre Bakanlığı bakar.” diyor yani topu gezdiriyorlar. Konuştuklarım, Sayın Başkanım, kayıtlı, belgeli. Soru sorduk 2 Bakanlığa da, 2 Bakanlıktan gelen cevaplara gülüyorum kendi kendime, birbirlerinden haberleri yok veya bizi aptal yerine koyuyorlar. Ben oradaki vatandaşlarımın hakkını korumak için mücadele ediyorum çünkü su sorunuz var diyorum, çünkü gıda sorunu var. Bakın, bugün artık gıdanın ne kadar problem olduğunu hep beraber yaşıyoruz ve siz de hatırlarsınız kürsüden de dedim; buğday üretiminin 15 milyon tonu geçmeyeceğini ifade ettim ve istifa ederim dedim, ta ne zaman. Şimdi geldiğimiz nokta, tarımsal girdilerde ve sebze üretiminde Türkiye’de müthiş bir gerileme olduğunu -ben söylemiyorum- alt yazıda televizyonlar söylüyor, Bakanlık söylüyor.

ZAFER IŞIK (Bursa) – 17,7 milyon ton.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Hiç alakası yok Sayın Vekilim. İddialarım seninle, TÜİK rakamlarıyla işim yok. Bakınız, onun için mi ayçiçeği ve buğday şeyine kapıları açıyorsunuz devamlı. Yani bakın, ben, sizin gemicilik işini anlamam ama tarım işinde de maalesef rakamları okuyabiliyoruz, sahayı biliyoruz, ülkenin yapısını biliyoruz. Şu anda insanlar maalesef ne yiyeceğini düşünüyor kara kara ve 2022’yi düşünmeye başladı. Böyle bir problem varken biz doğal kaynaklarımızı bir türlü kullanamıyoruz. Bakınız, balıkçılarla ilgili, tamam, bazı arkadaşlar çıkıyor “Balıkçılığı Marmara’da yasaklayalım.” İyi, güzel de bu insanlarla ilgili ne çözüm sunacağız? Bu insanların baktığı aileler var, orada bir nüfus var ve bunlara biz devlet olarak düzenli bir kaynak aktarabilecek miyiz? Bunların da tartışılması lazım çünkü çok kolay bazı şeyleri yapmak. Önemli olan bizim bunu sürdürülebilir bir şekilde yapmamız gerekiyor, hem tarımı hem işte hayvancılığı veya yaşam standardını ama biz maalesef tek taraflı düşünüyoruz.

Geldiğimiz noktada ben bütün emek kuyan arkadaşlara, danışman arkadaşlarımıza tekrar tekrar teşekkür ediyorum çünkü onlar da bizlerle beraber ilk günden beri sahadalar. Ama kafamda, Sayın Başkanım, en büyük soru işareti bizim bu yazacaklarımız çizeceklerimiz acaba yöneticiler tarafından veya ülkeyi yönetenler tarafından ne kadar kayda alınacak? Çünkü en basit iş... Bakın, biz, birçok komisyonu gördük veya ağabeylerimizden dinledik, duyuyoruz; yani komisyonlar çalışıyorlar, çalışıyorlar, rapor hazırlanıyor ama raporlar Meclisin kütüphanesinde durursa hiçbir işe yaramaz. Bizim buradan eğer çıkarabileceğimiz bazı kararlar, maddeler var da onları uygulatabilsek... Mesela hep beraber ileri biyolojik arıtmanın olması... Bakınız, şu anda Türkiye’de 1.170 tane arıtma tesisi olduğu söyleniyor rakamlarda. Bunun sadece 288 tanesinin ileri biyolojik arıtma olduğu... Bu acı bir tablo aslında, 21’inci yüzyıldayız arkadaşlar, yıl 2021. 828 tanesi biyolojik arıtma tesisi, 4 tanesine kimyasal atık diyoruz. Bu yine rezillik yani 4 tane kimyasal atık tesisimiz var koskoca Türkiye’de ve 50 tane de fiziksel arıtma tesisimiz var. Yani tablo aslında bize nereden nereye geldiğimizi gösteriyor,

neden böyle bir sıkıntı yaşadığımızı. Hani uzağa gitmeye gerek yok, aslında bu da işte verilen rakamlar, Bakanlığın rakamları. Demek ki o zaman perşembenin gelişi çarşambadan belliymiş. Tablo belli, biz bile bile buraya kadar gelmişiz. En önemli şey kontrol, kontrol, kontrol ama kontrol yaptıktan sonra da o kontrolün sonuca ulaşması gerekiyor.

OSB müdürlükleriyle ilgili... Şimdi, organize sanayi bölgelerine -geçen hafta da söyledik burada- bu adamlara arıtma tesisleri yaptırıldı, arıtma tesislerini çalıştırmaya paraları yok. Hakikaten en büyük tablo da o, sıkıntı. Diğer bir konu da Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; ödemeleri geldi, bu adamların yüklü bir ödeme tablosu var ellerinde ve şimdi o paraları ödemek için ne yapacaklarını kara kara düşünüyorlar. Biz şeye de yazdık, inşallah raporda yer alır. Arıtma tesisleri olan ıslah organizelerin ve özellikle işte bizim kendi Tekirdağ'dakileri bildiğim için... Diğerlerini bilmiyorum ama Tekirdağ bölgesindekilerle ilgili yakın temasta olduğum için biliyorum, ödemelerle ilgili problem yaşayacaklar. Bir tane daha madde olarak "ıslah organize" diye bir kavramın olmaması gerektiğini ben düşünüyorum, bütün hepsinin "OSB" olarak alınması gerekiyor çünkü orada bir kanun çıkarılırken gözden kaçan veya kaçırılmış bir şey var: Islah OSB'yi biz kendimize aynen uydurmuşuz; bir kıyafet almışız, çarşıdan pazardan ucuz bir şey bulmuşuz hesabı. Onu almışız, götürdük, ya bunu bana uydur. Hep uydurmayla gitmişiz şu ana kadar. Islah OSB'leri, tamamen dediğim gibi, bir kıyafet alıyorsun bir yerden, onu sisteme uydurmaya çalışıyorsunuz ama şimdi orada şahısların bir sürü arazisi var ve o şahısların arazilerinden dolayı maalesef oradaki ıslah OSB müdürlüklerinin sıkıntıları var. Burada, kanun yapıcı olarak bizlerin öneyak olmamız lazım. Oradaki bir ufacık dokunuşla onları da aynı statüye alarak kamulaştırma çerçevesinde o arazilerin alınıp OSB'ye bırakılarak arıtmaların da daha doğru bir şekilde çalışması -bana göre- veya yapacakları hizmetlerin de daha iyi olması açısından böyle bir yolun elzem olduğunu düşünüyorum.

Diğer bir konu da şimdi, şeye bakıyoruz, Tekirdağ veya Trakya şeyine baktığımız zaman – havzada- yüzde 85'i bizim Tekirdağ bölgesinde. Bu yüzde 85'i bizde de en büyük sıkıntıyı yaşayan yine bizleriz. Şimdi, geçtiğimiz günlerde, sağ olsun, TOBB Yönetim Kurulundaki arkadaşlar geldiler, orada Orta Anadolu ve İç Anadolu'yla ilgili bir proje sundular. Biz bunu daha 2015'te önermiştik zaten parti olarak. İnşallah geçer çünkü çok büyük bir yığılma var. Ama sadece burada, Marmara'nın etrafında 25 milyon insan yaşadığını hepimiz biliyoruz.

Şimdi, hatırlarsanız İstanbul toplantısına gittik, sabah onda başladı program, saat dört buçuğa kadar İstanbul Büyükşehirle yattık, İstanbul Büyükşehirle kalktık. Hatırlıyorsunuz, o gün de bazı şeyler söyledik. Şimdi, arkadaşlar, bir İstanbul olayı olarak bakarsak yanlış bakarız, tüm çevreye bakmamız lazım, Marmara'nın etrafına bakmamız lazım ve ona göre tedbirlerimizi ve önerilerimizi koymamız gerekiyor. Eksik varsa, evet, eksik var ama şimdi, siz geriye dönüp bakmadan sadece bugünden sonuca giderseniz o zaman iş doğru olmaz. Yılların birikimi bu iş, bugünün birikimi değil çünkü balıkçılarla beraber geldiğimizde "Biz bunu yaşıyoruz yıllardan beri." dediler.

Ha, bir de dolgu meselesi. Bizim, artık, denizleri doldurmayı, kıyıları doldurmayı bırakmamız gerekiyor. En güzel toprak kazanma noktası hemen denizi doldurmak; dolduruyoruz denizi, yeni bir kara elde ediyoruz sözde. İşte Karadeniz Bölgesi'nde yaşadık birçok doğal afeti. Götürdük, evleri, imarı... Çevre ve Şehircilik sağ olsun, imar vermiş oraya, bir şekilde çözülmüş; oraya, derenin yatağına ev yapmışız, ondan sonra doğal afetle beraber ah vah yapıyoruz. Ah vah yapmayacağız. Planlarken önce planlamayı doğru yapmamız lazım. Bizde en eksik konu planlama, bizde planlama yok, hiçbir şey de yok. Biz kara düzenle gidiyoruz ve planlamayı ona göre yaparsak daha iyi olur diye düşünüyorum.

Söylenecek çok söz var ama dediğim gibi, rapor hâlinde onu vereceğiz.

Tekrar, tüm paydaşlarımıza, en alttan en baştaki Komisyon Başkanımıza kadar, bütün değerli milletvekili arkadaşlarıma teşekkür ediyorum, inşallah gönlümüze göre olur diyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Biz teşekkür ediyoruz, sağ olun.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Sayın Başkan, nasıl bir yöntem takip ediyorsunuz?

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Şöyle yapıyoruz: Raporun çözüm önerileri kısmıyla, özellikle o kısımla ilgili önerileri olan arkadaşlar varsa buradan konuşabilirler, rapor olarak sunabilirler, fikir verebilirler, her şeye açık bu şu anda.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Size rapor geldi galiba.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Geldi, raporunuzu aldık.

Sayın Müzeyyen Şevkin, Adana Milletvekilimiz.

Buyurun Müzeyyen Hanım.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ben de bir teşekkürle başlamak istiyorum. Şahsınızda, nazik kimliğinizle ve gerçekten, yönetsel bağlamdaki yaklaşımınızla, herkese eşit tavrınızla ve yönetiminizdeki milletvekillerimizle beraber olumlu bir süreci birlikte yürüttük diye düşünüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Estağfurullah.

Sağ olun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Burada, tabii, hepimizin amacı, ülkemiz ekosisteminde meydana gelen bu -afet diyelim- iklimsel afetin tekrar yaşanmaması ve buna dönük önlemlerin alınması. Burada, partilerüstü bir yaklaşım olması hepimizin ortak fikri olarak ortaya çıktı diye düşünüyorum.

Ben de burada, şahsınızda, yönetimdeki bütün milletvekillerimize, Komisyona katkı sunan tüm milletvekillerine, kurumlardan gelen ve katkı sunan, günlerce sabırla bizi izleyen tüm arkadaşlarımıza, uzman arkadaşlarımıza ve katkı sunan, buradaki tüm teknik personelden bizlere çay getiren arkadaşlarımıza kadar herkese buradan teşekkür etmek istiyorum ben de.

Evet, çocuklarımıza miras bırakacağımız bu ülkede elbette ki hepimizin hedefi daha güzel bir Türkiye'yi kurgulamak. Zaman zaman siyasi tavırlarımız, elbette ki her birimizin partisel bakışı, dünya bakışı çerçevesinde belki birbirimize karşı sesimizi de yükselttik ama hepimizin ortak amacının bu afetin giderilmesi ve tekrar yaşanmaması olduğunu düşünüyorum.

Burada İlhami Aygun Bey de ifade etti, biz 4 milletvekili olarak raporda olmasını önerdiğimiz konulara ilişkin bir rapor hazırladık, kapsamlı bir rapor hazırladık, bunu sunacağız sizlere. Ama bazı maddelere burada değinmek isterim yine de.

Tabii, müsilajın oluşum nedenlerini günlerce burada bilim insanlarından ve kurumlardan dinledik. Hani, Marmara Denizi'ndeki durağanlık, ısı artışı ve besleyici unsurların, kirleticilerin yoğun bir şekilde artması müsilajın sebebi olarak gösterilmiştir ve burada, tabii, güzel olan, bütün bu seyahatlerimiz sırasında, yerinde incelemeler ve belediyelerde yapmış olduğumuz incelemeler sırasında, bu, müsilajın oluşumuna etken olan kirletici unsurların ileri biyolojik arıtmayla mutlaka giderilmesi gerektiğine dair zannediyorum bir ortak fikir oluştu ve tabii ki derin deniz deşarjının alternatiflerinin araştırılması, bilimsel anlamda alternatiflerinin araştırılması ortak fikri yine ortaya çıktı. Hani, denizin bir çöp depone alanı olarak görülmekten öte, temiz bırakılmasının sürdürülebilir balıkçılık ve ekosistem açısından

önemli olduğu ortak görüşüne varılması bence en sevindirici olan, bu Müsilaj Komisyonunun çalışma süreci içerisinde en sevindirici olan kısmı diye düşünüyorum, hepimiz açısından da olumlu olarak bakıyorum.

Tabii, tüm Türkiye'nin denizlerinde benzer doğal afetin yaşanmaması ve hem iklim krizinin hem de bu ekosistemdeki dengelerin sağlanması açısından da çok önemli verilerin ortaya konulduğunu düşünüyorum ben de. Müsilajdaki ilk 2 maddenin, tabii -yani durağanlık ve ısı artışıyla ilgili- bunlar meteorolojik koşullara bağlı olduğundan ve insan kaynaklı olmadığından değiştirilmesi belki çok olası değil ama 3'üncü madde yani besleyici unsurların ve işte, suyun ısınıp artırmaya dönük soğutma sistemlerinin kullanıldığı gübre ve termik santral gibi kuruluşların mutlaka soğutma sularını bir havuzda dinlendirerek soğuttuktan sonra vermesi ve o kirliletiçi unsurların ortadan kaldırılmasına dönük arıtma tesislerinin geliştirilmesi ortak bir düşünce olarak meydana geldi, vuku buldu. Dolayısıyla, 3'üncü madde üzerinde en çok duruldu diye düşünüyorum bu süreçte. Marmara Denizi'ne dökülen azot ve fosfor içeriği yüksek tüm atık su arıtma tesislerinin, kirlilik yükü fazla olup doğrudan denize dökülen tüm kanal, dere, nehir gibi su kanallarının kirlilik yükünü azaltacak ve denize giriş noktasında ileri biyolojik, biyolojik, kimyasal, hem ileri biyolojik hem de kimyasal arıtmaları yapıldıktan sonra kabul edilmiş değerler doğrultusunda verilmesi ya da tekrar nehirlerde bu ağır metalleri giderildikten sonra, bu normlara kavuştuktan sonra yeniden derelerde ve nehirlerde değerlendirilmesi bence incelenmeye değer bir konu olarak görünüyor. Tabii ki en ucuz yöntem, en az kirliletmek ve geri kazanmak yani en ucuz yöntem bu elbette. Bunun için, bütün bileşenlerin ortaklaştığı, bugünden itibaren âdeta bir seferberlik anlayışıyla öncelikle kirliletiçi unsurların en aza indirilmesine ilişkin bir çalışma yapılmalı, bilimsel veriler, makaleler, yaşanmış deneyimler baz alınarak eş güdüm içerisinde hayata geçirilmeye çalışılmalı, uygulamayan kurum ve kuruluşlara yaptırımlar, cezalar getirilmeli. Ancak en önemlisi, bu bilinci oluşturacak yani polisiye tedbirler dışında bu bilinci oluşturacak eğitim, etik değerler ve benzeri gibi çalışmaların da yapılması önem arz ediyor. Bunların da raporda yer alması gerekir diye düşünüyorum.

8 Haziranda ilan edilen 22 maddelik Marmara Eylem Planı'nda ilk üç ayda hayata geçirilmesi gereken önlemlerin ne kadarı hayata geçti? Yani bu önümüzdeki hafta, zannediyorum, Sayın Çevre ve Şehircilik Bakanı ve Tarım Bakanının sunumları olacak. Buna dair bilgiyle gelinebilirse aslında Komisyonumuz açısından da verimli olacağını düşünüyorum burada.

Evet, büyük ölçüde çökmüş bir deniz ekosistemi nedeniyle hem halk sağlığı hem biyolojik çeşitlilik kaybı hem gıda güvenliği sorunları ortaya çıktı bu müsilaj nedeniyle. İşte, Marmara'ya, deterjandan tutun ambalaja, gübre, petrokimya, termik santraller, çimento şirketlerinin atıkları, maden atıkları, küresel ısınma, ekolojik yıkımı beraberinde getirmiştir. Burada, sadece Marmara Denizi ve Marmara Havzası değil elbette, tüm denizel havzalar ve bu hidrolojik sistemi besleyen tüm yüzey ve yer altı suları, tüm sistem göz önünde bulundurularak kentsel, endüstriyel ve tarımsal su kullanımını birbiriyle uyumlu hâle getirecek bir sistemin kurgulanması üzerinde çalışma yapılmalı. Raporumuzda olması gereken konulardan biri de bu diye düşünüyorum. Marmara, atık su havzası olmaktan mutlaka çıkarılmalı, tüm denizlerimiz tabii aynı şekilde, sadece Marmara değil.

Evet, yapılan sunumlar, ortaya konulan çözüm önerilerini hayata geçirecek kurumların raporumuzun bir nüshasını... Benim önerimdir bu kişisel olarak yani genelde tozlu raflarda kalmaya terk ediliyor. Heyet olarak, Komisyon süremiz bitse bile, ben açıkçası gönüllü olarak buna taraftarım, bu raporun ilgili kurum ve kuruluşlara bizzat elden götürülerek bu konunun üzerinde duyarlılığın artırılmasına dönük bir çalışma yapılması gerektiğini düşünüyorum rapor tamamlandıktan sonra.

Tabii, şimdi, Çevre ve Şehircilik Bakanı Yardımcısı Mehmet Emin Birpınar Bey 70-80 milyar gibi bir kaynaktan bahsetmişti sunumunda yani bu arıtma tesislerinin hayata geçirilmesi için, bu çevresel korumanın hayata geçebilmesi için 70-80 milyar gibi bir kaynaktan bahsettiler. Tabii, çok önemli bir şey, kaynak oluşturmaya, finans oluşturmaya dönük bir çalışmanın yapılması gerekiyor muhakkak bu arıtma tesisleriyle ilgili. Bunun için, yurt dışı hibe ve kredilerin yanı sıra, tabii, kirletenin ödediği bir mekanizmanın oluşturulacağı ve temiz kullananların da teşvik edileceği bir mekanizmanın oluşturulmasına dair öneriler olmalı bence raporumuzda. Yani hem yaptırımı olmalı hem de bir ödülü olmalı bence. Nedir mesela ödül? Gri su kullanımı dediğimiz, hani evsel atıkların, az kirli evsel atıkların kullanımı ya da yağmur sularını evinde kullanan insanlara mesela vergi indirimleri yapılabilir. Dünyada bu tür örnekler var. Bunlar önerilebilir raporumuzun içerisinde.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Atık su giderleri alınmayabilir mesela, onu çok öneriyorduk.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Tabii, atık su giderleri alınmayabilir, birtakım vergi indirimleri yapılabilir. Yani sadece cezai hükümler değil, bu yağmur suyunu kullanan ya da gri suyu geri dönüşümde, klozetlerde, bitki sulamada ve benzeri gibi alanda kullanan konut ve iş yerlerinde birtakım indirimler, yani ödül diyelim daha doğrusu, ödüllendirmeler teşvik edici olabilir diye düşünüyorum. Bunun geçmesi önemli.

Yine, 40 bini aşkın transit ve 2.500’ü aşkın seyrüsefer nedeniyle, tabii, sintine, slaç ve slop gibi atıklar doğrudan denize veriliyor. Aslında, dünyada bunun örnekleri var, bir geminin ne kadar balast suyu olduğu, ne kadar sintine suyu olacağı belli, debisinin ne kadar olduğu belli. Bunlar için pilot bölgeler yani noktalar oluşturularak, istasyonlar oluşturularak bunların oraya aktarılması ve orada geri dönüştürüldükten sonra denize deşarjı sağlanabilir. Dünyada da bu örnekler uygulanıyor. Hani, bir gemi boş olarak giriyorsa Marmara’ya demek ki bir yerde boşalttı bu suyu, bunun bir cezai müeyyidesi olması lazım muhakkak. Bunların önerilmesi son derece önemli.

9,5 milyar metreküp 25 tesisten soğutma yapılarak doğrudan denize verildiği söylendi sunumlarda. Bu soğutmaların gerçekleştirilmeden doğrudan denize veriliyor olması, tabii, oradaki hem ekosistemi bozuyor hem de deniz suyu sıcaklığını 1-2 derece artıran bir unsur. Derhâl bundan vazgeçilmeli, bunların havuzlarda soğutulup daha sonra verilmesinin önü açılmalı.

Tabii, Marmara’da 11 bin kilometrekare alandan bahsediliyor. Bu alanda kıyıların korunması, kıyıların, plajların ve işte, tüm bu dalyan gibi alanların doldurularak bu ekosistemin bozulmasının önüne geçmenin yolu yordamı mutlaka araştırılmalı. Ergene derin deniz deşarjına 5-6 milyar para harcandı. Yani şu son derece önemli: Organize sanayi bölgelerinde çok farklı nitelikte kimyasal atıkların, ağır metallerin verildiği, deşarj edildiği şey tek bir havuza verilerek buradan ileri biyolojik arıtma ve daha sonra kimyasal arıtmayla denize verildiği ifade edildi. Bence her birimin kendine özgü o kimyasal yapısı araştırılarak orada organize sanayinin ilk çıkışında elimine edilip daha sonra... Yani mesela bir peynir suyu atığıyla ağır metal taşıyan herhangi bir organize sanayinin atığı bir olmayacağı için kategorize edilip bu standartlara ulaşıldıktan sonra ileri biyolojik arıtma, kimyasal gerekiyorsa başta kimyasal sonra ileri biyolojik arıtma sonra buradaki suyun eğer standartlara uygunsa yeniden nehirlerde kullanılması, sulamada veya benzeri geri kazanımla kullanılmasının yolu yordamı araştırılmalı diye düşünüyorum.

Tabii, yine, 25 milyon insanın yaşadığı Marmara Denizi civarında göçün azaltılmasına ilişkin çalışmaların mutlaka yapılmasını önerdik ama tam tersini -yine siyasi diye düşünülecek ama- Kanal İstanbul gibi bir projenin yapılması buradaki sulak alanların, buradaki su kanallarının, efendim burada yapılacak 7 köprüyle ve imarda meydana gelecek yükü gelecek nüfus projeksiyonlarının artacağını

göstermektedir. Dolayısıyla zaten 25 milyonu kaldıramayan ve ekosistemi bozulan denizel bir ortamda hâlâ bu yükü artacak böyle uçuk projelerin hayata geçirilmemesi yönünde bir görüş olması gerektiğini düşünüyorum yine raporda.

Sırayla notlarıma bakıyorum neler var. Denetim şeffaflığı son derece önemli. Bunun kamuoyuyla paylaşılması yani polisiye tedbirleri alıyoruz evet ama bu şeffaf bir şekilde kamuoyuyla paylaşılmalı. Biga’da şu anda 4 termik santral, soğutma suyunu nereden alıyor, bunlar belirlenmeli. Soğutma suyundan bahsettik, Marmara Adası’nda verilmiş 100’e yakın “Çevresel etki değerlendirme raporu gerekmez.” raporuyla madencilik yapılmakta ve bu maden atıkları yine doğrudan Marmara’ya benzer şekilde diğer denizlerimizde de mutlaka yapılıyor. Hem çöp depone alanı gibi kullanılıyor hem maden atıklarının hem stabilize atıklarının hem inşaat artıklarının o çukura döküldüğü bir süreci yaşıyoruz. Dolayısıyla tabii, deniz de isyan ediyor.

Sonuçta bütün akarsuların denetlenmesi gerektiğini düşünüyorum tıpkı Devlet Su İşleri gibi. Devlet Su İşleri nasıl debi ölçüm istasyonları kuruyorsa denizleri besleyen, kirlitici unsurları denetleyen istasyonların olması gerektiği ve tüm denizlerimiz için, bu sadece Marmara için değil çünkü bu tehlike tüm denizlerimiz için olası. Sadece müsilaç olarak da düşünmemeliyiz, kirlilik farklı boyutlarda da gösterebilecek kendini elbette. Mutlaka debi ölçüm istasyonları gibi kirlilik ölçüm istasyonlarının bu su kanallarının denize döküldüğü noktada ölçüm yapması gerektiği... Hani Ergene artık zaten bitmiş, Ergene’den falan bahsetmiyoruz, tüm su sisteminden bahsediyorum.

Denizel ortama girecek kirlitici miktarın bu da azalmasını sağlayacaktır. Tabii, mevzuat düzenlemelerinin yapılması bu konuda önem taşımakta.

Yine, balıkçılık çok önemli. Sürdürülebilir balıkçılığın yapılabilmesi burada var olan yerli türlerin korunmasına dönük belki bir aile balıkçılığı, bir süre bu türlerin korunmasına dönük önlemlerin alınması, belki bir kota getirilebilir buna ilişkin. Bunlar yapılabilir.

Evet, sanıyorum hemen hemen her şeye değindim diye düşünüyorum notlarımda olan. Tabii, rapor olarak da yine sunacağız, 4 milletvekili olarak detaylandırdık bu raporu, detaylandırarak sunduk

Ben çok teşekkür ediyorum. Bütün katılımcı milletvekili arkadaşlarıma, herkese, tüm uzman kardeşlerime, kurumlardan gelen herkese yeniden teşekkür ediyorum. Umuyorum ülkemiz yararına, bu ekosistemin korunması yararına olumlu sonuçlar doğursun çalışmalarımız.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Ben teşekkür ediyorum.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Başkanım bir cümle sadece.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Olur, ben teşekkürümü bitireyim istiyorsanız.

Ben, Müzeyyen Hanım’a özellikle yaptığı bu güzel çalışma, değerlendirme için, öneriler için teşekkür ediyorum.

İlhami Bey siz mi konuşacaksınız?

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Bir cümle sadece Başkanım, yani kayıtlarda bulunsun.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, buyurun.

İLHAMİ ÖZCAN AYGUN (Tekirdağ) – Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; Tekirdağ ilimizde Çerkezköy OSB’de 80 bin metreküp/gün kapasiteli, Çorlu deri OSB’de ise 36 bin metreküp/gün kapasiteli, yine Avrupa serbest bölgesinde 2.500 metreküp/gün kapasiteli atık su arıtma tesisimiz mevcut. Ayrıca, Kırklareli OSB’de 600 metreküp/gün kapasiteli, Edirne OSB’de de 990 metreküp/gün kapasiteli atık su arıtma tesisimiz var. Çorlu Deri OSB’nin atık su sistemi devreye alındı biliyorsunuz

Ergene derin deşarjla beraber ve günde 10 bin metreküp Marmara’ya ileri biyolojik arıtılmış su basılıyor. Ergene ileri arıtma adı altında Marmara’ya yapılacak arıtmanın tamamen durdurulması gerektiği, bu suyun Ergene havzasında geri kazanım şeklinde kullanılması bana göre doğru olan.

Yine, Çevre ve Şehircilik Bakanlığından bir bilgi de paylaşayım. Marmara Derin Deşarj Projesi “Bitti.” diyoruz ya, aslında biten bir şey yok, sıkıntı burada. Onu özellikle kayıtlarda olması anlamında... Marmara Derin Deşarj Projesi’yle OSB’lerdeki işlemlerin tamamlanması, sistemin işleme alınabilmesi için tam 393 milyon lira ek bir bütçeye ihtiyaç var. Bunu ben söylemiyorum, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının verisi. Tam 393 milyon liralık bütçeye ihtiyaç var. 2021 yılı ödeneğine baktığımızda ise bu ödenek tam tamına 193 milyon liraymış ama bugüne kadar kullanılan ödenek miktarı 21,6 milyon lira yani devede kulak da değil, ne olduğu belli değil ve kur maliyetlerinin de arttığını düşündüğümüzde bu proje ne zaman bitecek ben bilmiyorum. Herhâlde, inşallah ömrümüz yeter diye düşüneyorum. Bir an evvel Marmara’ya suyun atılmasının bırakılması lazım çünkü projenin bitmesi için daha birçok kaynağa ihtiyaç var. Ayrılan kaynak 2021’de 193 milyon gözüktüyor ama Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kayıtlarında 21,6 milyon lira para harcanmış yani ayrılan kaynağı bile bulamamışız. O zaman, biz, bana göre, boşa kürek çekiyoruz gibi geliyor, bu iş bitecek gibi durmuyor, yol yakinken biz bu işten vazgeçelim, en azından daha harcanacak birçok para var, onu orada değişik şekilde çözelim ve Marmara’yı en azından derin deşarj altında basmaktan veya işte -kendimizi aldatma bana göre- projenin önüne geçmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ederim.

Hasan Bey, sabrınızı zorlamadan Müzeyyen Hanım bir şey söyleyecek. Ondan sonra size gelecek.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Bir tek cümle söyleyeceğim çok özür dileyerek, unuttum.

Yağmur sularıyla kanalizasyon sularının mutlaka ayrılması gerekiyor. Bu yapılıyor ama pek çok yerde henüz netleşmiş değil, arıtmanın debisi ve mali anlamda yükü artıran bir unsurdur ve temiz su olduğu için onun kanalizasyon sularıyla karışmaması gerekir.

Teşekkürler.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Ben teşekkür ederim.

Sayın Hasan Kalyoncu, İzmir Milletvekilimiz.

HASAN KALYONCU (İzmir) - Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Tüm bu Komisyon çalışmaları boyunca katkı veren başta siz olmak üzere bütün üyelere, teknik personele, sunum yapan hocalarımıza ve kurumlara teşekkürlerimi belirterek başlamak istiyorum.

Şimdi, bugün müsilaj, yarın başka bir şey. Ekosistem bozulduğu zaman bu bir yerden arıza verecek. Yani, insan vücudu gibi düşünün, bir yerde sıkıntı olduğu zaman diğer alanlarda da etki etmeye başlıyor. Bunun ana sebeplerinden birisi Marmara’da olan kirlilik, bu zaten ortaya konuyor fakat bunun yanında, kirlilikle beraber iklim değişikliğiyle oluşan etkileri göz ardı etmemek gerekiyor. 2,5 santigrat derece suyun ısınması bu etkilerden birisi, bir de durgun alanların oluşması. Zaten müsilaja baktığınız zaman akıntı olan bölgelerde değil, durgun alanlarda daha yoğunlaşmış.

Şimdi, müsilaj neden oluyor? Müsilaj, organizmaların bazılarının ya strese girip bunu üretmesi veya diğer organizmalara karşı rekabet amacıyla madde üretmesi, bu, toksik madde de olabilir. Yani, buradaki organizmalar, çoğalan organizmalar müsilaj üretmiş. Fakat bazı farklı organizmalar var, bunlar toksik madde de üretilir rekabet açısından kendi çoğalmasını aşırı düzeyde yapabilmek için uygun şartları bulduğunda bunu üretebiliyorlar. Şimdi, denizlerimizde, Marmara özelinde bu Komisyon

kuruldu ama Komisyonun amacı diğer denizlerde de hatta -ben bunu zaman zaman gündeme getirdim- iç sularımızda da biz bu problemleri yaşayacağız. Şimdi, denizlerimizde, özellikle körfez alanlarda bunu “red tide” işte mesela İzmir Körfezi’nde deniz marulunun aşırı çoğalması, bunların hepsi aslında birbirine benzer yapılar.

Bu, Marmara Denizi’ndeki özel, zaten Marmara Denizi sistem olarak oldukça özel bir deniz, dünyada benzeri de yok zannediyorum, tam şeyi bilemediğim için bunu söylüyorum çünkü çok özel bir ekolojik yapıya sahip. Şimdi, buradaki akıntı sistemleri, tuzluluk sıcaklık farklılıkları, bunlar bu Marmara Denizi’ni özel yapan olaylar. Marmara Denizi’nde yapılması gereken şey şu: İlk olarak Marmara Denizi’nin sürekli izlenmesi gerekiyor, fizikokimyasal açıdan izlenmesi gerekiyor, akıntı sistemlerinin de izlenmesi gerekiyor. Şimdi, iklim değişikliğinden farklı olarak, ayrı olarak değerlendirmeye kalktığınızda hata içerisine düşersiniz çünkü Marmara Denizi’ndeki buharlaşma hızı, Karadeniz’deki buharlaşma hızı, Akdeniz’deki buharlaşma hızı artış gösteriyor. Bu da ileriiki dönemlerde Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz’de tuzluluk değişimlerini birlikte, beraber getirecek. Bunun yanında Marmara Denizi’nde -bunu da zaman zaman gündeme getiriyorum- istilacı türler, özellikle Türkiye’de gündemde olan balon balığı ve aslan balığı var fakat mikro istilacılar da var. Bu denizler yoluyla Marmara’ya ulaştığında bu mikro istilacılar Marmara ekosistemini değiştirecek ve yıkıma uğratabilecek düzeyde.

Şimdi, Karadeniz özelinde değerlendirdiğimiz zaman Karadeniz’e giren akarsuların miktarının azalması Karadeniz’de tuzluluk değişimini de değiştirecek. Marmara Denizi’ne giren akarsu, dereler vesaire baktığınızda, küresel ısınmadan dolayı su miktarının azalmasıyla beraber sadece atık su arıtma tesislerinden gelen suların aktığı alanlar olacak. Mesela, bunu nerede yaşıyoruz? Bunu özellikle yaz aylarında Küçükmenderes Nehri’nde yaşıyoruz. Doğal olarak dere yatağına giren suyun azlığı sebebiyle arıtma tesislerinden çıkan sularla bir nehir oluşuyor. İlk başta sayın vekilim gündeme getirdi bunu, sürekli söylüyoruz, sürekli olması gereken de bu. Bunun engellenmesinin yolu yağmur suyu kanalları ile kanalizasyon sisteminin kesinlikle birbirinden ayrılması gerekiyor. Bunu ayırmazsanız arıtma sistemlerinin düzgün çalıştığını da söyleyemezsiniz çünkü yağışlı zamanlarda arıtma sistemleri fazla gelen yükten dolayı kendisini baypas eder ve tüm gelen suyu alıcı ortamlara bırakır.

Mesela, bazı öneriler var, işte nehirlerin denize girmeden önce arıtılmasıyla ilgili, böyle bir sistem olmaz, nehirlerimizi korumamız gerekiyor. Yani denize girene kadar kirli gelsin, denize girerken arıtalım, böyle bir şey yok, böyle bir şey olamaz, bu kabul de edilemez. Zaten imkânı da yok, suyu oradan aldığınız zaman her selde sıkıntı çıkaracak.

Şimdi, altyapı sistemlerini tamamen ayırmadığınız zaman, mesela, çöp sızıntı suları, bu, Edirne tarafında mevcut sıkıntılardan birisi. Arıtmaya alınmıyor, bazı kamyonlar geri çevriliyor tesislerden, bunlar bir yere boşaltılıyor. Bunların denetlenmesi de şu: Sayın Vekilim onu söyledi, denetimi sıklaştırmak, artırmak vesaire değil; alıcı ortamda denetim yapabiliyoruz. Yani bir suya kirlilik verdiğiniz zaman o suyun içinde yaşayan organizmalar değişim gösteriyor. Şimdi, akış gösteren sulardan alınan numuneler anlık numuneyi ifade eder fakat orada yaşayan canlılar üzerinden yaptığınız değerlendirmeler uzun vadeli kirliliği size gösterir. Kirlilik bırakıyorsanız oradan size orada yaşayan organizmalar burada kirlenme olduğunu gösterir, bunu da alıcı ortamlarda yapılacak denetimler bütün her şeyi ortaya koyar.

Şimdi, Meriç-Ergene havzasıyla ilgili çok konuşuluyor, evet, kirlilik yükü yüksek nehirlerimizden. Küçük Menderes onunla boy ölçüşebilir kirlilik açısından fakat Meriç-Ergene havzasının koruma planları, havza yönetim planları, eylem planları bütün hepsi hazırlanmış durumda. Bunların içerisinde belediyeler var, kamu kurumları var; bütün herkesin ne yapacağı, nasıl yapacağı belirlenmiş durumda.

Bunların yapıp yapmaması konusunda bir yaptırım da söz konusu değil; sıkıntı buradan kaynaklanıyor aslında. Mesela, ben Tarım ve Orman Bakanlığına bir soru sordum Küçük Menderes’le alakalı. Büyükşehirin yapması gereken 51 tane işlem var, 19’unda sadece ilerleme kaydedilmiş. Şimdi, bu eylem planları belirli bir süreci alıyor. Bu süreç içerisinde bütün kurumlar üzerine düşen vazifeyi yerine getirmek zorunda. Bunları bir tanesi yapmazsa yine aynı sonuca ulaşıyoruz.

Şimdi, derin deniz deşarjı yapılabilir, yapılabilir de oraya vermeden önce ne kadar artıttığınız önemli. Şimdi, ön arıtmadan sonra derin deniz deşarjı yapıyorsanız “ön arıtım” dediğiniz zaten kaba materyali almak, içerisinde kirlilik hâlâ duruyor. Bunun için, Marmara Denizi’ni koruma açısından sadece derin deniz deşarjlarını düzelterip bu ileri biyolojik arıtma sistemlerini kurduğunuz zaman Marmara Bölgesi’nde yine de yetmiyor. Karadeniz’e derin deniz deşarj yapan ülkelerle de şehirlerle de ilgilenmek gerekiyor, Tuna Nehri’nin kirliliğini de takip etmek gerekiyor. Marmara bizim için oldukça önemli.

Şimdi, Karadeniz’de kıyısı olan illerimizde kaç tane derin deniz deşarjı yapan ön arıtmayla veren ilimiz var? Bunun haricinde Karadeniz’e komşu ülkelerin kaç böylesi? Büyük bir yoğunluğu bunu yapıyor. “Karadeniz’in kirliliğinin artışı” demek, boğazlarda kirliliğin Marmara’ya gelmesi ve Marmara’da artışı demek. Tuna’da kirliliğin artışı aynı şekilde artışı demek. Mesela, Sayın Vekilim -ben de değinmeden geçemeyeceğim- Paris İklim Anlaşması’nı söyledi. Paris İklim Anlaşması bir şey ifade etmiyor aslında çünkü Paris İklim Anlaşması’na imza atanların büyük bir yoğunluğu, Doğu Akdeniz’de petrol aramak için birbiriyle yarışıyorlar, fosil yakıttan uzaklaşacak ya ve bunların büyük bir yoğunluğunun Kuzey Kutbu’nda zaten fosil yakıtla ilgili planları var, araştırmaları var, çalışıyorlar. Bunların hepsi de Paris İklim Anlaşması’na imza atmış, kabul etmiş ülkeler.

Şimdi, bizim amacımız şu aslında: Biz iklim değişikliği açısından dünyanın iklimine etki eden bir ülke değiliz; binde 6, yüzde 0,6. Tarihî sorumluluğumuz var. 1,1 ise güncel durumumuz. Şimdi, bizim sorumluluğumuz ve katkımız bu kadarken biz bu değişimden en fazla etkilenen ülke durumundayız. Aslında bizim yapmamız gereken bizim varlıklarımızı nasıl koruyacağımız ve bunları geleceğe nasıl aktaracağımız olmalı. Yani, işte, “Karbon salımını şuraya düşüreceğiz, buraya düşüreceğiz”den ziyade bu iklim değişikliğine ülkemizin nasıl uyum sağlayacağı ve sularımızı, çevremizi, doğamızı nasıl koruyabileceğimiz kısmını ön plana almamız gerekiyor, bizim uyum politikaları oluşturmamız gerekiyor. Marmara Denizi de bunlardan bir tanesi, bu da iklim değişikliğinden en fazla etkilenen alanlardan.

Bunun yanında, iç sularda, göllerimizde kurumalar ve kirlenmeler daha fazla artıyor. Bu kirlenmeler sonucunda da iç sularımızda özellikle “siyanobakteriler” dediğimiz toksik madde üretebilen organizmalarımız da var, doğal olarak bu göllerde var. Kirlilik arttığı sürece, hava sıcaklıkları, su sıcaklıkları yükseldiği sürece bunların da bu bölgelerde ötrofikasyon yapıp aynı etkiyi yapabilme kabiliyetleri ve ihtimalleri var.

Onun için, şimdi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının müsilağla ilgili yaptığı, aldığı ilk öneriler, ilk çalışmalar aslında kaba olarak değerlendirildiğinde yeterli. Meriç-Ergene havza yönetim planları aslında baktığınız zaman yeterli. Detaylarıyla incelenmiş 25 havzada öncelikli kirleticiler dâhil, tüm kirleticili parametreler ve kirleticili kaynaklar net olarak ortaya konulmuş, yayılı kaynaklar, noktasal kaynaklar net olarak ortaya konulmuş durumda. Şimdi, planı yaptınız, ortaya koydunuz; uygulamada ne yapıyorsunuz, asıl problem burada. Yoksa bu eylem planları çok faydalı, bu eylem planları çözüme yönelik planlar zaten. Bakanlıkların yaptığı planlamalar bunları kapsıyor fakat bunların hayata geçiriliş süreci, zaman açısından ve uygulama açısından bunlar çok önemli. Dediğimiz gibi, özellikle ilk başta altyapı olarak belediyelerin bütün altyapıyı tekrar elden geçirmesi gerekiyor. Yağmur suyu kanalları

ile kanalizasyon kanalları birbirinden ayrılacak ve alıcı ortama bırakılan suyun deşarj standartları içerisinde olması sağlanacak. Bunu yaptığınız zaman zaten problemin yüzde 80'inini çözmüş oluyoruz. Geri kalan kısım ise mesela, istilacı türlere karşı bir mücadele eylem planını çok da fazla sularda gerçekleştiremezsiniz. Yayılı kaynaklardan gelen kirliliği engelleyebilirsiniz, tarım alanlarından gelen kirliliği engelleyebilirsiniz. İyi tarım uygulamaları, kitapçık var. Bunu Sayın Vekilim orada biraz eleştirdi ama iyi tarım uygulamaları var, sertifikasyon sisteminde organik tarımın karneleri oluşturulabilir. Yani bunu yetiştirdiyse elmayı aldığınızda onun bir seçeresini çıkarma ihtimali var. Bunlar yavaş yavaş gündeme geliyor ama bunun hızlanması gerekiyor, hızlı bir şekilde yapmamız gerekiyor çünkü bunu Meclisteki konuşmamda da söyledim, iklim değişikliği böyle yavaş yavaş olan bir şey değil. Mesela, buzul devrine girerken Kuzey Kutbu'ndaki o tarafta soğuk bölgelerde yaşayan mamutlar ağzına aldığı otu çiğneyemeden donmuş kalmışlar. Şimdi onları buluyorlar, midesindeki yediği ot bozulmaya zaman bulamamış, ağzında otla beraber bir anda olmuş.

Şimdi, ülkemizi buna hazırlayacak şekilde gerek Marmara olsun gerek diğer denizlerimizde ve iç sularımızda alacağımız önlemleri bir an önce ortaya koyup bunun da uygulanmasını sağlamamız lazım. Evet, denetim her alanda önemli, denetim sadece çevre alanında değil, denetim bütün alanlarda yani sosyal yapı içerisinde aklınıza ne gelirse denetimsiz herhangi bir şey varsa orada problem oluşuyor zaten, denetim çok önemli. Bununla ilgili benim de bir Sayın Vekilimle beraber bir raporumuz olacak. Milliyetçi Hareket Partisi olarak önerilerimizi orada sunacağız.

Teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Evet, biz teşekkür ediyoruz değerli görüşleriniz için.

Şimdi, Sayın Rıdvan Turan, Mersin Milletvekilimiz.

RİDVAN TURAN (Mersin) - Ben de başta size olmak üzere, çalışmalarda katkı koyan, emeği geçen bütün arkadaşlarımıza şükranlarımı bildiriyorum.

Bir rapor kaleme aldık, size sunduk Sayın Başkan fakat bu raporda ağırlık merkezi olması itibarıyla esas vurgunun yapılması gereken yer itibarıyla birkaç noktanın altını çizmek istiyorum. Şöyle başlayabilirim: Yani bu müsila hadisesi bu dönem gördüğümüz bir şeydir. Bu verili koşullar devam ettiğinde bu müsila başka biçimlerde başka canlıların çoğalmasıyla kuşkusuz ortaya çıkabilir fakat genellikle yapılan değerlendirmelerde müsila'nın ortaya çıkış faktörlerine ilişkin antropojenik kökenli meselelerin biraz dışında değerlendirmelerde bulunulduğu dikkatimi çekti. Bunlar neler? Yani insan iradesinin dışında olan iklim değişikliği, işte, oksijenin azalması, biyoçeşitliliğin kaybı, denizin ortalama üzerinde ısınması gibi. Bu yaklaşıma şiddetle itiraz ettiğimi ifade etmek istiyorum. Bence müsila'nın temel kaynağı, tetikleyici faktör kirliliktir. Bu sözünü ettiğim faktörlerin tümü yani ne diyelim, denizde ısının artmış olması tam anlamıyla kirlilik sebebidir. Hatta iklim değişikliği ise söz konusu olan şey, iklim değişikliğinin de esasen antropojenik bir nedene dayandığını görmek gerekir. Yani fosil yakıtların yoğun olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, sera gazı emisyonunun artması vesair faktörler iklim değişikliği için bir uygun ortam oluşturmuştur. Yani şunu söylemek istiyorum: İklim değişikliği dahi insanal kökenlidir ve biyosferi bizim kirliletmemizle alakalıdır.

Şimdi diyoruz ki: "Denizdeki besleyici tuzlarının artması kirlilikle ilişkilidir ve insanal kaynaklıdır." Sudaki süspansiyon maddenin konsantrasyonunun artması kuşkusuz suyun ısınıp ısıtacak bir faktör olarak ortaya çıkar. Suyun ısı arttığında gaz yasası gereğince oksijen derişimi düşmeye başlar. Yine bu besleyici tuzlar, o tuzlarla beslenecek olan canlıların birey adedinin artmasına sebep olur. Buna sebep olurken kirliliğin artması besin zincirinde kırılmalar meydana getirir, bazı türlerin birey adedinin azalmasına sebep olur, bu, biyoçeşitliliği ortadan kaldırır. Yani hılasası şu: Bizim şu anda Marmara Denizi'nde karşı karşıya kaldığımız hadise tam anlamıyla antropojenik kökenli bir meseledir. Velev

ki başka şeyler varsa bunları zaten değiştirmeye, dönüştürmeye bizim kudretimiz yetmez yani bizim dışımızda atmosferik hadiseler başta olmak üzere diğer şeyler. Dolayısıyla bizim dikkati çekmemiz gereken ve çalışmalarımızı yoğunlaştırmamız gereken temel mesele tam da işte bu antropojenik kökenli kirlilikle mücadele etmek olmalıdır.

Mevzuya bu zaviyeden baktığımızda, bir defa ivedi çözümler için Marmara'yı bir defa kirli olmaktan, kirlitiliyor olmaktan kurtarmamız gerekir. Eğer kurtarırsak yani az önce sözünü ettiğim oksijensizlikten tutun denizin ısınmasına kadar, ne bileyim, biyoçeşitliliğin azalmasına kadar pek çok faktörü yavaş yavaş tedavi etmeye başlarız. Keza yine, işte siyanobakterilerin sebep olduğu biyotoksin sorunlarını ortadan kaldırmak mümkün olur, ağır metal sorununu, üst su kütlelerinin ısınması sorunu ilanihaye yani devam eder bu, bu mümkün olur. Demek ki bizim esas olarak odaklanmamız gereken şey, Marmara'yı kirlitiliyor olmaktan kurtarmaktır.

Ben şu tartışmaya girmeyeceğim, doğru görmüyorum, değerlendirme yapılırsa daha sonra ama yani hangi siyasi dönemde oldu, ne oldu, hangi parti ne yaptı tartışması bilimsel olmanın biraz ötesinde, biraz siyasi bir tartışma. O gerekirse sonradan yapılır ama şu çok belli ki 1960'larla beraber Türkiye'de hızlı kapitalistleşme sürecinde, çarpık kentleşmenin ona yedeklenmesiyle, çevre duyarlılığının olmamasıyla yani her türlü doğal varlığı bir kâr ögesi olarak gören akılla bu noktaya kadar geldik ve kirlilik de esasen buradan ortaya çıktı.

Kirliliği temel alınca hemen benim söylemek istediğim şey şu: Biz hiçbir koşulda, altını özellikle çizmek istiyorum, Marmara Denizi'ni alıcı ortam olarak kabul etmemeliyiz. Bunu şundan söylüyorum yani bu, evet kirliliğe sebep oluyor, birtakım süreçlerin tetiklenmesine sebep oluyor ama esasen zaten kabul edemeyiz de. Yani daha önce konuştuk kıymetli arkadaşlar, zaten bizim çevre mevzuatınca kabul edilen uluslararası normlar gereğince 5 miligram/litre altında çözünmüş oksijen bulunan sulara deşarj yapılamaz. Bunu tekrar etmek istiyorum: 5 miligram/litre altında çözünmüş oksijen bulunan sulara deşarj yapamazsınız. Şu anda Marmara Denizi'ne yapılan, boğazlara yapılan bütün deşarj esasen yasa dışı deşarjdır. Derin deniz deşarjları yasa dışıdır. Ergene yine bu anlamda yasa dışıdır. Bir defa, Marmara'yı alıcı ortam olmaktan çıkartmamız lazım.

Bir diğer mevzu bence Marmara'nın kirlenmesinde şu anda en başat faktör Ergene derin deşarjıdır. Bakın, "O suyu niye kullanmıyoruz?" falan deniyor ama arkadaşlar, o su arıtılan bir su değil, arıtılan bir su değil. Ya da şöyle söyleyeyim, biraz daha temkinli konuşayım: Yeterince arıtılan bir su değil. Zaten Çevre Bakanlığı bu projenin simülasyonunu yayınlarken -girip bakabilirsiniz- şöyle demişti: "Bu uygulanmaya başladığında Marmara'daki kirlilik 3,5 kat artacak." Bu, internette var, adresini de verebilirim, benim yazdığım raporda da var. Şimdi, bununla birazdan vereceğim bir veri birbirini destekleyen veriler; o da şu: Dedim ya sular arıtılmıyor ya da yeterince arıtılmıyor diye bakın, geçen hafta Ergene derin deşarjına yakın bir noktadaki bir istasyondan alınan su numunelerinin içerdiği ağır metal oranından bahsedeceğim size, bu, ilk defa kamuoyuyla paylaşılıyor. Şimdi, Dünya Sağlık Örgütü'nün standartları var. Bakır bu standartları tam 127.219 kat geçmiş, çok acayip bir şey. Çinko 3.866 kat geçmiş bu standartları. Demir 3.184 kat bu standartların üstünde çıkmış deniz suyunda. Nikel 3.880 kat deniz suyunda Dünya Sağlık Örgütü standartlarının üstüne çıkmış. Kadmiyum 1.982 kat, kurşun 7.619 kat. Bunlar analizi yapılabilen metaller, daha analizi yapılamayan pek çok şey de var.

Şimdi, bu bize bir şey gösteriyor yani Çevre Bakanlığının o yargısıyla bu yan yana getirildiğinde birbirini destekleyen bir durum var kıymetli arkadaşlar, o da şu: Ergene derin deşarjı Marmara'yı öldürüyor. Tam geçen sene bu dönemlerde deşarjı, başladı ve dikkat edin ondan sonra bahar sürecinde müsilaj sorunu tetiklendi. Yani Ergene derin deşarjını sonlandırmadan, sonlandırdıktan sonra bu suyun geri kazanımı esasına dayalı ileri biyolojik, artı gerekirse membran teknolojisi uygulanıp bu suyun

tekrar kullanımını sağlamadan bu problemi çözmek benim bilimsel ve vicdani kanaatim gereğince mümkün değil kıymetli arkadaşlar. Bu rakamların özellikle altını çiziyorum lütfen yani bu meseleye duyarlı olalım. İşin en hassas noktalarından bir tanesi bu.

Bir başka mesele şu: Biz alt akıntıyı bir konveyör olarak düşündük, dedik ki kardeşim buraya atılan her şey soluğu Karadeniz’de alacak. Öyle mi? Böyle olmuyor. Zaten derin deşarj açısından değerlendirildiğinde derin deşarjın gerçekten derin deşarj olabilmesi için bir, istikametini yani boğazın alt akım istikametinde şüphemizin olmaması lazım; iki, bu suyun hiçbir suretle üst akıntı suları ile karışmaması lazım. Ama biliyoruz ki yukarıdan aşağı yoğunluğun giderek arttığı bir gradyan takip etmiyor su. Üst su tabakasıyla alttaki sıklıklara bağlı olarak oraya çarpan alt su tabakasının yükselmesiyle karakterize bir durum var. Bu da bize şunu gösteriyor: Derin deşarj prensibi burada kullanılabilir bir prensip değil, ha, mevzuat olarak zaten kullanılamaz çözülmüş oksijen miktarı sebebiyle, aynı zamanda bilimsel olarak da ODTÜ kanalı, jeolojik dönemlerde bir dere olan ODTÜ kanalı falan da yani bu deşarj Karadeniz’e gitmez, giderse daha başka mesele ama madem işin bu tarafını tartışıyoruz burayla sınırlı tutalım. Dolayısıyla Marmara Denizi’nin kıyısında ve hinterlandında yer alan bütün arıtma sistemlerinin tümünün geri kazanım esasına göre yeniden yapılandırılması gerekir. Yani bu ülke için, bu ülkenin kaynakları için emin olun ki atla deve bir mesele değil, üstesinden gelebileceğimiz bir mesele ve çok geçmeden yıllar içerisinde bu meselenin çözülmesi gerekir.

Bunlara bağlı olarak mutlak surette yapılması gereken şey, bizim bağımsız bir denetleme ekibimizin olması lazım; bilim insanlarından kurulu multidisipliner bir mesele olduğu için çeşitli disiplinlere ait bilim insanlarından kurulu herhangi bir bakanlığın ya da siyasetin sultası altında olmayan, kendi analiz yol ve yöntemleri olan personele sahip, laboratuvarlara sahip, teknelere sahip bağımsız bir heyetin yılda en az 4 defa, her mevsim Marmara Denizi’nde “monitöring” çalışmalarını sürdürmesi gerekir. Sürdürdüğü koşullarda “Ya, bu müsilağ patlar mı, patlamaz mı? Oldu da biz nasıl farkına varmadık?” gibi tartışmalar ortadan doğal olarak kalkacak. Bir veri bankasında bu bilgiler depolanmalı ve bence bu heyetin, bu kurumun -ne dersek adına- ulaşacağı bilimsel bilgiler, kurum kuruluşlar tarafından, başka bir deyişle, siyaset tarafından geçerli kabul edilmeli ve bağlayıcı olmalı.

Yine, bence bu sözünü ettiğim 5 madde çok temel niteliğe sahip yani bununla biz ne yapmış olacağız? Marmara Denizi’ni bir foseptik çukuru olma hüviyetinden kurtarmış olacağız. Bu temelin üzerine artık her şey yavaş yavaş inşa edilebilir gerçekten. Örneğin bununla ilişkili bir biçimde bütün Marmara kenarlarının koruma alanı olarak ilan edilmesi mümkün olabilir. Kıyılarda su hareketlerini engelleyecek yapıların engellenmesi söz konusu olabilir. Marmara’da ekosistemi pek çok açıdan çok temelden etkileyen inşai faaliyetler. Bunlar gerçekten önümüzdeki dönem için de büyük riskler taşıyor, bir tanesi örneğin Marmara Çanakkale İleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı 1.700 kilometrelik bir alanda her türlü çekek yerlerinden kruvaziyer yat limanlarına işte yollara şunlara bunlara kadar bir planlama söz konusu. İkisi bir arada olmaz, ya bu yapılacak ya deniz kurtarılacak. Yine, örneğin, şimdi, Kanal İstanbul’u konuşuyoruz. Birtakım arkadaşlarımız kendi zaviyelerinden şunu söylüyorlar: “Ya belki de iyi olacak.” Ama şunları düşünmekte bence fayda var kıymetli arkadaşlar, şimdi, siz oraya yeni bir nüfus yükü getireceksiniz. Bu şu demektir: Daha çok su kullanımı demektir, daha fazla atık üretmek demektir, daha fazla konut demektir, daha fazla kimyasal demektir. Mesela Küçükçekmece Lagünü’nü yok edip oranın çamurunu Marmara’ya yaymak demektir. Yine, toplamda çıkacak hafriyatı ne yapacaksınız? Yani, ondan Ağrı Dağı mı yapacağız memlekete bir tane daha? Bunu denize dökmek demektir. Uzatmak mümkündür yani bu büyük imar faaliyetlerinin denizi olumsuz etkileyeceğini not düşmek isterim.

Marmara Adası’ndaki inşai faaliyetler, daha doğrusu, madencilik faaliyetleri bir başka mesele.

Tarımsal açıdan Ergene havzasında nasıl bir protokol ya da prosedür uyguluyorsak aynısının Susurluk havzasına ve Marmara havzasına da uygulanması lazım. Yani atık suların derelere, ırmaklara, göllere ve denize deşarjı engellenerek bunların mutlaka geri kazanım esasıyla kazanılması mutlak suretle gerekli. Yani bu suların artık peyzajda ya da tarımda kullanılması o noktadan sonra mümkün olacak. Tarım kimyasallarının, gübre ve zehirlerin tarımdan çıkması lazım. Bakın, ileri bir şey söylediğimin farkındayım yani bizim çiftçimiz “Yahu ben gübre alamıyorum kardeşim, aldı başını gidiyor.” diyor haklı olarak, son derece haklı, gelen zamlar sebebiyle fakat dünyanın geleceği ve Türkiye’nin geleceği agroekolojik bir tarım anlayışında yani kimyasalların olmadığı, doğaya dikte eden değil, doğayı taklit etme esasına dayalı, oradaki bir börtü böceğin, bir solucanın vazifesinin ne olduğunu bilen, onun hakkına saygı duyan ve doğayı böyle bir bütünlükle ele alan yeni bir modele ihtiyaç var. Hiç kimse endişe etmesin, bu modeldeki verimlilik endüstriyel tarımsal modellerden çok daha fazladır ha, onu da söyleyeyim. Yani binlerce hektara mısır ektiğinizde -şimdi konu değil, konu üzerinde çalıştığım için söylüyorum ama kısa geçeyim- o mısırı elbette zehirlerle böceklerden koruyacaksınız ama daha lokal alanda birbirile ilişkisi içerisindeki bitkilerin ekilmesi hem ilaç, zehir yani hem de gübre kullanımını azaltacak faktörlerdir. Bakın, mesela Latin Amerika yerlileri kabağı, mısırı ve fasulyeyi aynı yere ekerler; kabak pestisit kullanımını azaltır çünkü gölge yaptığı için yabancı otlar yeşermez, mısır destek olur, fasulye ona sarılır, fasulye de ona azotu bağlayarak güzellik yapar yani bu tür bir tarıma doğru artık adım adım geçmek gerekir.

Zeytin kara suyu mutlaka buharlaşma esasıyla yeniden kazanılmalıdır.

Deniz biyoçeşitliliğini sağlayacak stratejiler izlenilmelidir. Stok nedir bilmiyoruz denizlerimizde, bu konuda yeterli çalışmalar yok yani bu stokun bir belirlenip hani ben şey demiyorum gırgırı yasaklayalım kardeşim, şunu yasaklayalım, bunu yasaklayalım. Trolde netim yani onu hiç tartışmaya gerek yok ama bence gırgırda şimdi bunlar pelajik balıklar bir boğazdan giriyor öteki boğazdan çıkıyor, işte kalanlar burada avlanıyor giden gidiyor. Yani gırgırı engellemek değil ama stoklarımızı bilirsek ne kadar avcılık yapacağız, hangi kotalar dâhilinde bunu yapacağız, bunu netleştirebiliriz. Dolayısıyla bu konuda da bir çalışma yapmakta fayda var.

Bitiriyorum çok az kaldı Sayın Başkan.

Gemi taşıyıcılığına işaret edildi, tekrar konuşmuyorum. Şöyle kıymetli bir durum yaratabiliriz aslında: Şimdi bu evsel atıkların yoğun olarak kullanıldığı, evsel atıkların ne kadar kirletici olduğu hele İstanbul söz konusuysa çok biliniyor. Yani burada bireylerin ne yapacağını anlatacak eğitim çalışmaları, ne bileyim işte ulusal düzeyde kampanyaların düzenlenmesi çok kıymetli olur ve hükûmetlerin ekosisteme zarar vermeyecek temizlik maddelerinin üretimi kullanımını teşvik etmesi, bu konudaki AR-GE’leri desteklemesi çok makul olur diye düşünüyorum. Ayrıyeten çocuklarımıza müfredatta denizlerimiz ve Marmara Denizi konulu ders koymalıyız yani çocuklar, denizi bir su birikintisi değil, aynı karada olduğu gibi hakları olan canlılar toplamı olarak bilmeli, onun canlı bir süreç olduğunu bilmeli. Yani böyle olduğunda tabii, hassasiyet otomatik olarak artacak. Erken uyarı sisteminden bahsedildi mi çok bilmiyorum ama bir müsilağ erken uyarı sistemine ihtiyaç var.

Ve son olarak şunu söyleyeyim: Marmara Bölgesi’nde nüfus artışını köye dönüş politikalarını desteklemek suretiyle güçlendirmeliyiz. Benim bildiğim ve okuduğum kadarıyla güncel veri yok elimde ama birkaç sene öncesinde İstanbul’un nüfusunun sabitlendiği hatta biraz azalmaya başladığına ilişkin bir şey hatırlıyorum -bilmiyorum, yanlış mıyım- bunu desteklemek gerekir. İnsanlar kendi köyünde, evinde, barkında doyarsa, orada tarım para ederse, orada mutlu olursa Marmara üzerindeki bu baskının da dolaylı olarak ortadan kalkacağını söyleyebiliriz.

Son cümlem de şu olsun: Bu konuşmada lütfen az önce sözünü ettiğim yüzlerce, binlerce kata; normalin, Dünya Sağlık Örgütünün işaret etmiş olduğu standart değerlerin yüzlerce, binlerce katına çıkmış olan bakırın, çinkonun, demirin, nikelin, kadmiyumun, kurşunun deniz ekosistemini ne kadar olumsuz etkilediğini lütfen unutmayalım, buraya dikkat buyuralım ve bu meselenin çözümü için el birliğiyle çalışalım diyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, biz de çok teşekkür ediyoruz değerli düşünceleriniz ve katkılarınız için.

Şimdi, Sayın Ayşe Sibel Ersoy, Adana Milletvekilimiz, buyurun.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Teşekkür ediyorum Başkanım.

Ben de Komisyon süresince emeği geçen bütün arkadaşlarıma çok çok teşekkür ediyorum. Ayrıca sizin nezaket temelli, sakın ve akılcı tavrınız için de ayrıca size teşekkür etmek istiyorum. Bütün vekil arkadaşlarım gerçekten hem bilimsel anlamda hem de kendi ön bilgileriyle çok güzel katkılarda bulundular, onlara da ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Tabii ki küresel iklim değişikliği bütün dünyanın şu anda en birinci plana aldığı en önemli sorun hâlinde. Bütün dünyada da aslında büyük bir farkındalık yaratıldı bu anlamda. Tabii ki bu farkındalığın her yaş grubundan ve herkesçe benimsenir hâle gelmesi gerekiyor. Tabii, müsila problemi de küresel iklim değişikliği anlamında bizim de şu anda en birincil problemimiz oldu ne yazık ki. Tabii, burada küresel iklim değişikliğiyle aslında küresel anlamda belki de dünyaya ve kendimize de farklı bakmamız gerektiği bilinciyle karşı karşıyayız. Belki bu farkındalığı yaratmamız gerekiyor. Şimdiye kadar insanlığın konforu ya da kendi konforumuza odaklanmışken bu küresel iklim değişikliğiyle belki bu kendi konforumuzdan fedakârlık etmek gibi bir süreci de yaşayacağız. Bu süreç aslında bizi daha az tüketmeye yönlendiriyor ve de bunu ancak kendi konforumuzdan fedakârlık yaparak yapacağız. Aslında en önemli gerçek de bu. Ama ne yazık ki şu anda küresel anlamda dillendirilen şey, bu konfordan uzaklaşmak yerine bu kirliliği ya da küresel iklim değişikliğini nasıl yönetebiliriz; çeşitli adımlarla ve dayatmalarla yapılmaya çalışılıyor küresel anlamda.

Bana göre burada en önemli şey toplumsal anlamda ve bireysel anlamda farkındalığın bütün toplumsal bilinç hâline getirilmesi. En önemli nokta bu diye düşünüyorum. Bunun da temeli az tüketmekten ve az atık üretmekten geçiyor. Bu anlamda da Rıdvan Vekilimin belirttiği gibi aslında eğitimin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki yine bizler alışkanlıklarımızı çok geç terk ediyoruz ama çocuklarımız ya da gençlerimiz yeniliğe ve değişime daha çabuk adapte oluyorlar. O yüzden ben özellikle çocukların ve gençlerin eğitimini çok çok önemsiyorum çünkü belki bizi disiplinize edecek de onlar.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Kesinlikle.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Evet, o yüzden eğitim çok çok önemli diyorum gerçekten. Onun dışında aslında söylenecek her şeyi değerli vekillerim çok güzel ifade ettiler. Ben sadece bu konuya değinmek istedim.

Teşekkür ediyorum, sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Çok teşekkür ederim, çok sağ olun.

“Çocuklar bizi disipline ederler.” dedi Sayın Milletvekilim. Ben bir anımı paylaşmak isterim. Belediye Başkanlığı döneminde şunu düşündük: Eğer bir çocuk yerden bir çöp alırsa “Bir, atmaz; iki, attırmaz.” diye düşündük. Tıpkı, askerliğini yapanlar bilir, mıntıka temizliği yaparlar her sabah, bunun

gibi hiç olmazsa okulun etrafında belirli aralıklarla öğrencilerle bir muntika temizliği yapalım dedik. Bunun hem çevre bilincini oluşturmak hem de çevreyi korumak adına önemli bir çalışma olduğunu düşündük ancak şöyle bir problem var: Bekliyorum uzun süre, konuyu konuştuk, hayata geçirilecek ama bir türlü netice gelmiyor. Sordum en son ilgili başkan yardımcısına: “Ne oldu, hani ne yapıyorsunuz?” Dedi ki: “Biz bunu birkaç okulun okul aile birliğiyle konuştuk, şöyle bir endişeyle karşılaştık: Bu aileler biz çocuklarımızı yani, niçin, çöp toplamak için mi gönderdik okula diye endişeyle karşıladılar.” O zaman şöyle yapalım dedim: Ben de geleyim, hep beraber eldivenlerimizi takalım muntika temizliğini öyle yapalım dedik ve öyle yaptık.

Aslında bence yani tabii bu böyle hani semptomatik tedavi gibi bir şey. Aslında çocuk bence yani sınıfa oturduğunda yanındaki hukukunun kendisi kadar olduğunu... Yani hak ve hukuk konusunda son derece eksik olduğumuzu düşünüyoruz. Çünkü rekabet ortamına atıyoruz çocukları, hiç kimseyi dinlemiyor, çevreyi dinlemiyor, arkadaşını dinlemiyor; arkadaşın hukukunu, çevrenin hukukunu, hakkını falan bilmeden böyle bir dönem yaşanıyor. İnşallah, aynı görüşteyim yani, temel bilincin adalet anlayışıyla birlikte okulda daha henüz başlar başlamaz oturtulmasında fayda olduğunu düşünüyorum.

Sayın Ali Şeker, İstanbul Milletvekilimiz.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli yöneticiler, değerli milletvekili arkadaşlarımız ve bürokrasiden gelen tüm arkadaşlara emekleri için öncelikle teşekkür etmek istiyorum.

Uyum içerisinde gayet başarılı bir çalışma süreci sonunda bir rapor oluşturmaya çalışıyoruz. Biz görüşlerimizi, önerilerimizi size yazılı olarak aktardık. Bu raporun oluşumundan sonra da katkı vermeye devam edeceğiz, orada gördüğümüz ilave ihtiyacı olan konular olduğunda da bunu ifade edeceğiz.

Şimdi, biz burada müsilaş sorunu özelinde ve Marmara Denizi başta olmak üzere denizlerimizdeki müsilaş sorunu üzerine bu Komisyonun kurulmasını talep etmiştik ancak bu sadece müsilaş meselesi değil çevre kirliliğiyle ilgili olarak alınması gereken tedbirlerin zaman geçirilmeden alınması gerektiğiyle ilgili de önemli bir başlangıç. Ve bu hazırladığımız raporların mutlaka ilgili yerlere ulaştırılıp mutlaka gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamamız gerekiyor. Meclis olarak bizim üzerimize düşen işte Marmara Denizi koruma kanunu, işte Marmara Denizi koruma kurulu gibi kurulların oluşturulup bunların bütçelerinin, imkânlarının, kadrolarının mutlaka sağlanması gerekiyor. Aynı Boğaziçi Kanunu gibi, İmar Kanunu gibi buna benzer mutlaka Meclis olarak bir çalışma yapmalıyız ve bu işin denetiminin, kontrolünün düzgün gitmesini sağlamalıyız. Yani herhangi bir komisyon raporu gibi olmamalı, bütün komisyon raporlarının gereğinin yapılması gerektiği gibi bunun da gereğinin yapılması için hepimize görev düşüyor.

Özellikle atık su arıtma tesisleriyle ilgili bütçe sorunlarını gündeme getirdiler, arsa tahsisıyla ilgili sorunları gündeme getirdiler, gerek Tekirdağ'da gerek İstanbul'da gerek başka şehirlerimizde. Bunların mutlaka ve mutlaka acilen aşılması gerekiyor yani biz başka konularda işte acil kamulaştırmalar görüyoruz, sorunların aşılması için, bir yerlere başka yapıların inşası için hemen kararları alınabiliyorken bu atık suyla ilgili de mutlaka hızlı kararlar alınması ve bu sorunların mutlaka giderilmesi gerekiyor. Marmara Denizi'nin bildiğimiz gibi bekleyecek zamanı yok ve kirlilik logaritmik olarak başka sıkıntılara dönüşüyor. Özellikle çevrenin ve denizin sahipsiz görülmesi ve buraların doldurulması, kirlenmesi, işte denizlerde dalyanların kalmaması, balıkların yumurta bırakacağı alan bırakılmaması sonuçta deniz canlılarını da ciddi manada tehdit ediyor; hem çeşitliliği hem balık sayısını da çok ciddi manada azaltmış durumda. Bunu mutlaka engellememiz gerekiyor yani bu balıklardaki hem sayı hem soy tüketimini engellememiz gerekiyor. Aynı “karbon ayak izi” gibi kirli su ayak izini de takip etmemiz

gerektiyor. Bu kirli su ayak izi fazla olan ürünler konusunda nasıl Avrupa Birliği kendi standartlarını belirliyor ve çevreye zararlı olmayan üretim biçimlerini destekliyorsa bizim de kendi başımıza bunu yapabilmemiz lazım.

Balıkçılıkla ilgili kota uygulaması... Özellikle yerli balıkların sayısı azaldı, yeni yumurtaları müsilağa takıldı, büyüyemiyor. Mutlaka bilim adamlarıyla birlikte değerlendirerek belli kotaların konması gerekiyor, özellikle yerleşik balıkların mutlaka korunması gerekiyor. Bizim küçük balıkçı ailelerini korumamız gerekiyor; onların daha çok avlanmasını, onların daha çok desteklenmesini sağlayacak düzenlemeleri yapmamız gerekiyor.

Kimyasal arıtma konusunda... Biliyorsunuz biz gittik işte Ergene'ye, daha sonrasında iki üç defa da gittim ben o bölgeye. Her gittiğimde o dere simsiyah ve çok kötü bir kokuyla akıyor. Diğer yandan bilimsel araştırmalarda Ergene'nin deşarj edildiği yerde binlerce, on binlerce, yüz binlerce kat, olması gerektiğinden fazla metallerin olduğu tespit edilmiş durumda. Bu da demek oluyor ki -orada biz çıkış suyunu gördük, atık su arıtma tesisinde, OSB'nin tesisinde- biz bakıyoruz orada berrak bir su var ama içinde ne metaller var ya da o suyla birlikte hem atık su tesisinden çıkış suyunu, beraberinde de muhtemeldir ki doğrudan arıtmadan o kimyasal kalıntılar olan suyu bu deşarja veriliyor ve bu sonuçlar ortaya çıkıyor ve arkasından balık ölümleri.

Hafta sonu Büyükçekmece'deydim; Büyükçekmece, Beylikdüzü, Gürpınar arasında. Orada çok ciddi denizanası ölümleri vardı, kıyıya da vurmuştu, kıyıda da toplanmışlardı. Yani burada denizanasını dahi yaşatamayacak kadar ki denizaneları çok fazla besin isteyen şeyler değil ama işte oksijensizlik bunların ölümüne, toplu ölümlerine yol açıyor.

Bizim, muhalefetle ilgili, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak verdiğimiz önerilerin dışında tabiidir ki Kanal İstanbul konusunda olsun, diğer başka konularda da ortak olamayacağımız noktalar olabilir. Oradaki raporun gelişimine göre biz oradaki önerilerimizi sunacağız. Can çekişen Marmara Denizi'ni kurtarmak hepimizin ortak görevi, sorumluluğu. Bunu umut ediyorum hep beraber başaracağız.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Evet, ben de teşekkür ediyorum değerli sunumunuz için.

Şimdi, Sayın Emine Gülizar Emecan, İstanbul Milletvekilimiz.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, öncelikle, başta siz olmak üzere Komisyonunda emek veren, görev yapan tüm milletvekili arkadaşlarıma, bize destek olan Meclis çatısı altında çalışan danışman arkadaşlarımıza teşekkür etmek istiyorum. Yoğun bir üç aylık süreç geçirdik. Kamu kurumu temsilcilerine de teşekkür etmek istiyorum, burada bizleri takip ettiler Komisyon sürecinde, zaman zaman sorularımızı cevapladılar.

Üç ayı geçtik, üç ayı geçtik Komisyon çalışmalarımız başladığından beri. Aslında, evet, başta Marmara Denizi olmak üzere denizlerimizdeki müsilağ sorununu araştırmak için bu Komisyon kurulmuştu ama bu sorunun üstünde bir sonuç da aslında bu verilecek olan, yapılacak olan çalışmanın sonunda çıkacak olan raporda bunun daha fazlası olacak, bu görünüyor. Çünkü müsilağ tek başına bir sorun değil, aslında denizlerimizde gerçekleşen kirliliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir şeydi. Bu anlamda, bir anlamda, biz Komisyon olarak kirlilikle de aslında mücadele eden, kirliliğin önlenmesiyle ilgili nasıl önlemler alınması gerektiğini tartışan, yarın öbür gün de bunu raporuna yansıttak olan bir komisyon olduk.

Şimdi, önemli bir görev üstlendiğimizi düşünüyorum. Şu ana kadar da ortaklaştığımız birçok konu oldu bütün parti grupları olarak. Elbette ki fikir ayrılıklarımızın olması gayet doğaldır. Ben özellikle bu, ortaklaştığımız önemli konuların raporumuz çıktığı zaman da çözümleriyle ilgili atılacak olan adımların yine bu raporla birlikte, raporun uygulanmasıyla birlikte takibinin yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bence en önemlisi bu. Evet, iyi bir çalışma yaptık ama eğer sadece bunu rapor olarak yazıp bırakacak olursak Komisyon olarak o zaman yapmış olduğumuz çalışmanın da hiçbir anlamı kalmayacaktır. Bugün Marmara Denizi'mizin korunması hatta acilen kurtarılması da diyebiliriz, üzerindeki kirlilik yükünün, özellikle -tanımlandı- azot, fosfor, nitrat yükünün azaltılması için bir dizi acil çalışmaya ihtiyaç var, acil önlemlerin alınması lazım.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak görüşlerimizi, önerilerimizi bir rapor hâlinde sunduğumuz için burada uzun uzun anlatmayacağım ama birkaç noktanın üzerinden yine ben vurgu yapmak istiyorum, geçmek istiyorum. Genellikle, belki ben Komisyona gelmeden önce, bütçe görüşmelerinde olduğum için diğer vekil arkadaşlarımız da dile getirmiş olabilirler ama benim mesela listemin birinci sırasında, yani önemli, üstünde vurgu yapacağım konularda Kanal İstanbul geliyor. Kanal İstanbul, eğer Marmara Denizi'ni kurtarmak istiyorsak, şu anda oradaki dengeyi yeniden kurmak istiyorsak yeni bir dengesizlik yaratacak olan, oradaki ekosistemi hakikaten bozacak olan Kanal İstanbul'un kesinlikle yapılmaması gerektiğini düşünüyorum.

Sonra, buradan devam edeyim. Her ne kadar Bakanlık yetkilileri denetim konusunda yoğun çalışmalar yaptıklarını buradaki Komisyon görüşmelerimizde söylemiş olsalar da anlatmış olsalar da -kestikleri yüksek orandaki cezalar- yine de bugüne kadar bu çalışmaların çok da yeterli olmadığını kabul etmemiz gerekiyor. Bu anlamda da denetimlerin daha yoğun, etkin ve verimli yapılabilmesinin sağlanması gerektiğini vurgulamak istiyorum. Yani bu konuda Bakanlığa bizim Komisyon olarak nasıl bir destek vereceğimizle ilgili de belki raporumuzda bir çalışma yansıtmak gerekebilir.

Hepimizin ortaklaştığı konulardan yine bir tanesi... Buna geçmeden önce özellikle denetimlerle ilgili şunu da belirtiyim: En önemli sorunun, yapmış olduğumuz hem gezide, kurumlarla yapmış olduğumuz görüşmelerde sanayinin arıtılması olduğunu da gözlemlemiş olduk. Sanayi arıtmalarının hem denetimlerinin daha yoğun yapılması hem de ihtiyaç duyulan OSB'lerde, sanayi tesislerinde kimyasal arıtmaya geçilmesinin zorunlu tutulmasıyla ilgili gerekli altyapı çalışmasının, mevzuat çalışması gerekiyorsa bunun mutlaka yapılması gerekiyor.

Derin deniz deşarjı Komisyon olarak bizim ortaklaştığımız konulardan biri. Bir an önce bitirilmesi için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğiyle ilgili de ayrı bir çalışma yapılması gerekiyor. Bir kere, tüm arıtmaların biyolojik arıtmaya dönüştürülmesi zorunluluk arz ediyor.

Belediyelerin sunumlarını izlediğimiz zaman da tabii, bütün bu çalışmaların yapılması için yeni artıma tesislerinin kurulması, mevcut arıtmaların düzenlenmesi, biyolojik olmayanların biyolojik arıtmaya çevrilmesiyle ilgili gerekli parasal kaynağın da yaratılması ve sağlanması gerektiğini gördük. Bu da yine acil, önemli konulardan bir tanesi, üzerinde durmamız ve çalışmamız gereken.

Diğer bir konu: Atık suların ve yağmur sularının birbirinden ayrılmasının da çok önemli olduğunu gördük. Bu konuda belediyelerin çalışmalarının hızlandırılması gerekiyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesi şu anda bu çalışmayı yürütüyor birçok bölgede; tamamladığı yerler var, sürdürdüğü yerler var. Yapan yapmayan, başlamış olan bütün belediyelerde bunun hızlandırılması gerektiğini düşünüyorum.

Ergene Komisyonumuz kurulduğundan beri en çok tartışılan alanlardan bir tanesi oldu. Bu kadar kaynak ayrılmışken hâlâ niye Ergene sorununu konuşuyoruz? Bunun için de özel bir çalışma yürütülmeli, Ergene’de özel bir çalışma yapılmalı, oraya ayrı bir projeksiyon tutmak zorundayız, ayrı bir başlık açmak zorundayız.

Balıkçılıkla ilgili faaliyetlerin de balıkçıları da dinledik, onların da sorunlarını dinledik. Müsilajın aslında Marmara Denizi’ndeki bu balık popülasyonu üzerinde etkilerini hem de balıkçılık üzerindeki etkilerini azaltmak için ve sürdürülebilirliğin balıkçılık faaliyetlerinde sağlanması için de gerekli çalışmaların mutlaka yapılması, yaptıkları önerilerin göz önüne alınması gerekiyor. Raporumuzda detaylı şekilde bunlar var.

Tabii en önemlisi, dediğim gibi, yine, bu rapor çıktıktan sonra adım adım atılması gereken adımların atılması ve bunların takip edilmesi olacak.

Ben tekrar teşekkür ediyorum. Hepinize tekrar teşekkür ederek Marmara Denizi’ni hep birlikte kurtaralım diyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – İnşallah.

Peki, biz çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi Kocaeli Milletvekilimiz Sayın İlyas Şeker...

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Bu herhâlde son toplantımız değil Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Değil.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – 2 toplantı daha yapacağız.

Arkadaşlar veda toplantısı gibi başlattılar ama...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Ben bir konuyu danışmak istiyorum. Özellikle sizin burada olmanız önemli.

Sizin de eğer vaktiniz varsa...

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ben Plan ve Bütçe Komisyonunda konuşma yapacağım, geçmem gerekiyor.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, o zaman şunu söyleyeyim: Şimdi, uzun süre çalıştık, hakikaten verimli çalışmalar yapıldı, alanda gözlemlerimiz oldu. Aşağı yukarı problemi biliyoruz. Bilim insanlarının söylediği, bazılarında biraz değişiklik olsa bile, aşağı yukarı neticeye baktığımızda, etkenlerini biliyoruz ve bu devam ettiği müddetçe farklı farklı, müsilajdan daha farklı sıkıntılarla da karşılaşacağımızı biliyoruz ve buna hemen müdahale etmemiz gerektiğini biliyoruz.

Şimdi, nasıl müdahale edelim? Kaynak yok. Yerel yönetimlerle bir araya geldik; İstanbul örneğinde olduğu gibi, 16 tane atık su arıtma tesisinin hemen yapılması gerekiyor, yaklaşık 10 milyar lira kaynak gerekiyor vesaire. Mesela burada bir öneriniz var mı? Mesela Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bu tür tesisleri yapsa... Bir de bunların işletme problemleri var. Bu işletmeleri...

Ha, Ali Şeker Bey geldi, çok iyi oldu çünkü düşünceleriniz kıymetli. Hakikaten bunu nasıl çözebiliriz? Şimdi, bir defa, atık su arıtma...

Aslında, Rıdvan Bey'in söylediği mükemmel yani ütöpik diyemiyorum, hakikaten ulaşılabilir bir hedef. Ama şimdi mi? Belki on yıl sonra, belki yirmi yıl sonra ülkenin ulaşabileceği hedef. Asla derin deşarjin olmaması ve bütün suların geri kazanılıp kaynağında bloke edilmesi yani nereden alınıyorsa oraya bırakılması aslında, doğrusu da bu. Ama ona hemen ulaşmamızın çok mümkün olmadığını düşünüyorum. Ama en azından şimdi denizin kirletilmesinin önüne geçebilmek için, acil...

Siz doktorsunuz, hemen yarayı bastıracağız yani ne yapmamız gerekiyor?

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Önce yaşatacağız.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Bunun için nedir mesela öneriniz? Çevre ve Şehircilik Bakanlığı nasıl müdahalede bulunabilir, kaynak işini nasıl çözebilir? Önerileriniz... Bunun işletilmesi, kontrolü... Şüphesiz kontrol son derece önemli. Bütün her şeyi yaparsınız, kontrol etmezseniz hiçbir anlamı olmaz. Bu konuda düşünceleri olan var mı?

İlyas Bey, kusura bakmazsanız...

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Estağfurullah.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Buyurun.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – İlyas Bey, teşekkür ediyorum öncelikle size, ben de ayrılacağım için...

Başkanım, şu anda ben Bütçe görüşmelerine gidiyorum. Plan ve Bütçe Komisyonunda, biliyorsunuz, 2022 bütçesini görüşüyoruz. Şimdi, özellikle kaynak yaratma konusunda bütçe görüşmelerinde, Plan ve Bütçe Komisyonunun bakanlıkların, kurumların bütçelerini artırma yetkisi var. Hazır bütçe görüşmelerinden önce bu Müsilaj Komisyonunun çalışmalarını tam böyle tamamlama arifesindeyken hızlı bir çalışma yapıp bu kaynak ihtiyacıyla ilgili, bütçeye bir çalışma sunulabilir. Mesela, şunu söyleyeyim -bu çalışma- evet, çok büyük bir kaynak gerekiyor belki. Geçen yıl, Enerji Bakanlığı bütçe görüşmelerinde mesela şöyle bir sunum yapmıştı: Özellikle bu doğal gaz depolarıyla ilgili bir beş yıllık bir planlama getirmişlerdi bütçeye ve o beş yıllık planlamada ihtiyaç duyulacak olan bütçeleri bize tanımlamışlardı. Böyle bir çalışma da olabilir yani bütün kaynağı tek bir yıla belki yığmak değil ama...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – O zaten mümkün değil.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Mümkün değil. Planlı bir kaynak ayırma. Şimdi, bütçesiz olmaz bu iş yani bütçeden mutlaka kaynak ayrılmak zorunda. Eğer biz de komisyon olarak hakikaten etkin olacaksak bu konuda, bu fırsatı değerlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yani, benim şu anda en somut önerim bu olabilir.

Tesislerin işletilmesiyle ilgili de... Bunu hepimiz, aslında, bir düşünelim Komisyon çalışması bitene kadar. Yani Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bu konuda belediyelerle iş birliği yapabilir ama orada, işte, siyasi saikler olabiliyor. Hani, bunlar aşılır mı, aşılmaz mı, onu da belki düşünmek lazım ama ben aşılabilirliğini düşünüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Yani çevre söz konusu olduğunda siyasi saiklerin çok geri planda kalacağını düşünüyorum.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ben de sizin gibi düşünüyorum. Hani, soru olarak ortaya attım ama ben de öyle düşünüyorum.

Belediyelerle ortaklaşılabilir bence işletme konusunda da. Benim düşüncem bu. Hazır bütçe görüşmeleri yapılırken bu konunun çalışılmasını öneriyorum ben.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Buyurun Ali Bey.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Şimdi, öncelikle, bütçe dönemindeyiz ve önümüzdeki senenin nasıl şekilleneceği Plan ve Bütçe Komisyonu, arkasından da Meclis Genel Kurulunda görüşülecek.

Buraya, özellikle iktidar partisinin... Çünkü müsilağı da biz önermiştik, reddedilmişti, bir hafta sonra iktidar partisi önerince beraber kabul edildi. Hakikaten, partilerüstü bir mesele ve acilen kaynağın aktarılması... Bir de fiziksel kısıtlar nedeniyle yaşayacağımız gecikmeler var, imalatlar olsun işletme olsun...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Yer problemi olsun...

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Yani yer problemleri çok kısa süre içerisinde, bir kararla çözülebilecek bir mesele. Bunların, o kararların, bir kere, toparlanıp hemen hızla çözülmesi gerekiyor. bütçesinin mutlaka bir önergeyle bir ödenek ayrılarak...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, bütçeyi kim, nasıl kullanacak? Yani normal şartlarda, hani, belediyelerin -ben açmak için söylüyorum- bütçeleri var yani arıtmadan, atık sudan kaynak alıyorlar, vatandaşın para alıyorlar vesaire. Yani bunun uygulanması nasıl olacak? Daha da açmak istiyorum, yani özel sektörle mi, belediyelerle mi yani sonuç odaklı düşünürsek nasıl yapılacak?

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Şöyle ifade edeyim ben: Şimdi, bir kere, yürüyen projeler var, yürüyen projelerin finansman kaynak sorununu hemen çözmek lazım yani ödeneksizlikten devam etmeyenleri devam ettirmek gerekiyor.

İşletme konusunda, bu bir kamu işidir ve son yıllarda Plan Bütçe Komisyonlarında da biz görüyoruz, özel sektöre işte yap-işlet-devret tarzında konuşmalar geçiyor; bu, bence, doğru değil çünkü kamu bu işi yapabilir, yeteri kadar çevre mühendisimiz de var, kimya mühendisimiz de var, buna mutlaka bir kadro tahsis edilmesi gerekiyor, müteahhit kârları üzerine eklenip daha da kamuya maliyetinin artmaması gerekiyor. Ayrıca, atık su parasını bütün belediyeler alıyor ve bu atık su parasının başka bir yerde kullanılmaması gerekiyor, aynı deprem parası gibi başka yerde kullanılmaması gerekiyor. Eğer biz deprem parasını senelerce yerinde kullanmış olsaydık belki İstanbul’un dönüşümüyle ilgili hiçbir problemi kalmayacaktı. Onun için, hangi mantıkla çıkartılıyorsa bu tür yasalar, yönetmelikler, onun da takibinin yapılması gerekiyor, başka alanlarda kullanımını engelleyecek bir önlem mutlaka almak gerekiyor.

Bizim toplantımıza gelen bir hoca vardı, işte “Yedi sekiz yıllığına özele verilsin.” gibi... Bu doğru bir yöntem değil, müteahhit kârını düşünecek. Bu tesislerin kârı değil, verimli çalışması önemli. Bunun yükünün de kamu üzerinde kalması ve kamunun da bunu hakkıyla yerine getirmesi gerekiyor. Biz, biliyoruz ki birçok firmanın atık su arıtmayla ilgili kendi içlerinde üniteleri var, elektrik maliyetini kâr olarak kendi hanelerine yazmak için etkin bir şekilde çalıştırmıyorlar. Etkin çalıştırılmasını sağlamak kamuda ve düzgün denetimle bu işin takip edilmesiyle mümkün.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Çok teşekkür ederim.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ben de bu konuda bir iki şey söylemek istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Müzeyyen Hanım, buyurun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Teşekkür ediyorum.

Tabii, şimdi, bu Marmara’da oluşan müsilağ ya da kirlilik sadece Marmara’yı ve Türkiye’yi ilgilendiren bir konu değil. Bugün Ege’de Yunanistan’ı ilgilendiriyor, Karadeniz ve çevresindeki tüm ülkeleri ilgilendiren bir konu. Dolayısıyla, uluslararası olarak bakmak gerekiyor bu denizlerin kirliliğine ve tüm ekosistemin değişmesine elbette.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Daha geniş bakmak gerekiyor.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Tabii, daha geniş bakılması lazım. Bu nedenle de zaten bazı ülkelerin bu konuda yani bu kirlетici unsurların ortadan kaldırılmasına, arıtma tesislerinin yapılmasına dair hibe fonları var. Aynı zamanda ucuz krediler sağlanabiliyor. İşte, Çin’den tutun JICA’ya kadar ya da Dünya Bankasına varan bir dizi kredi alınabilecek kurum var, ucuz, daha uygun rakamlı kredi. Zaten genel olarak belediyeler adına İller Bankası hem bu kredileri alıyor hem de onlar adına arıtma tesislerinin inşaatıyla ilgili projesini hayata geçirilinceye kadar, son noktaya kadar yani proje tamamlanıp inşaat tamamlandıktan sonra devrine kadar belediyelere...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – İşte, tam ben bunu söylüyorum. Bunu zorunlu hâle getirebilmek... Bu açıdan söylüyorum.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Yani sonuçta, kamu belediye iş birliği oluyor aslında çünkü İller Bankası belediye adına...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Şu anda zorunluluk yok biliyorsunuz. Yani yapanlar yapıyor, yapmayanlar...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Evet, isterse, belediye talep ederse oluyor.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Ama bunu zorunlu bir hâle getirmek lazım.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Mutlaka hayata geçirilmesi lazım.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Haklısınız, mutlaka çünkü kamu ayağı İller Bankası oluyor. Belediye de kamu elbette ama hani bir bakıma...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sonra da onu bir şekilde belediyeden uzun vadeli tahsil ediyor, vesaire.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Aynen. O zaten iştiraki, yani İller Bankası ile belediyeler birbirinin ortağı aslında yani bu bir yönü. İller Bankasının mutlaka zorunlu... OSB’ler zaten özerk kurumlar olduğu için kendi bütçeleriyle bunu yürütüyorlar. İşletmesine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığının müdahil olmasına dair bence bir araştırma yapılabilir. Evet, yani, işletme aşamasında gerçekten bu enerji giderleri -çünkü en önemli konu burada enerji maliyetlerinin karşılanması- konusunda OSB’ye destek anlamında ne yapılabilir; bu araştırılabilir bence, araştırılmaya değer bir konu. Tabii ki “Kirleten öder.” mantığıyla da bu işin vergilendirilerek bir kaynak yaratılması önemli diye düşünüyorum. Ben de tabii, bu kaynağın yerinde kullanılmasının en önemli unsurlardan biri olduğunu, yani mutlaka o kirlетici unsurlar için toplanan verginin bu alanda değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani sonuçta bunu yapan bir kurum var, İller Bankası kamu adına yapıyor. Bunun zorunlu hâle getirilmesine dair yaptırım uygulamamız, belki, bunu önermemiz uygun olabilir raporda.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Çok teşekkür ederim.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ben teşekkür ederim.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – İlgili belediyenin bütçesinden doğrudan kesebilirsin.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Zaman içerisinde kesiyor, belediyeyi de çok zora düşürmeden.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Yirmi yıl vadeli yapan var.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Bu işin hayata geçmesi lazım.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ekleme yapacağım sadece.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Buyurun.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ben, Müzeyyen Hanım'ın önerilerine de kesinlikle katılıyorum. Yani sadece hani bütçeden kaynak yaratma değil, hakikaten fon, kredi, kaynak yaratma önemli. Bu yola da mutlaka başvurulmalı. Yerel yönetimlerin önemi çok büyük burada ama -bütçe kısmına geleceğim, yine de bütçeden bir kaynak ayrılması lazım- bunun sadece krediyle çözülecek bir iş olmadığını düşünüyorum. Çünkü bu işin, mesela, balıkçılığın sürdürülebilirliğiyle ilgili kaynak nasıl yaratılacak? Belki bununla ilgili bir çalışma yapıp bütçeye sunulabilir. Sonra -eğitimden bahsettik biraz önce- çocukların eğitimi, işte özellikle çevreyle ilgili... Bu çevreyle ilgili yapılması gereken çalışmalar Bakanlık tarafından belki biraz daha bir üst seviyeye taşınmak zorunda kalabilir bu müsilaaj sorunuyla mücadele için. Bunun için belki ayrıca bir ek kaynak yaratılması gerekebilir. O nedenle sizin tarafınızdan yine de bir çalışma yapılmasını -iktidar partisi- öneriyorum açıkçası; çok faydası olur.

Bir de toplanan bu atık su katkı paylarından Çevre ve Şehircilik Bakanlığına da pay gidiyor, kesiliyor belediyelerden. Ben soru önergesi de vermiştim, henüz cevap gelmedi -belki bütçede hâlâ gelmemiş olursa tekrar sorarım- bu toplanan kaynaklar nereye harcanıyor, hangi hizmetler için harcanıyor diye sormuştum. Hakikaten yaratılan sorunla ilgili harcanması gerektiğini ben de düşünüyorum, katılıyorum arkadaşlarıma. Belki belediyelerden Çevre ve Şehircilik Bakanlığına kesilen bu pay da mesela bu konuda kullanılabilir.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Yerinde kullanılabilir.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Bence yerinde bu şekilde kullanılmasını ama bunun da yine düzenlenmesi, zorunlu hâle getirilmesini öneriyorum.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Kaldırım döşemek için kullanılmamalı.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Mesela, yani, bunu açıkça şeffaf bir şekilde kullanıma açmalılar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Ben teşekkür ederim.

İlyas Bey, sizi meşgul ettik.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Estağfurullah.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, çok teşekkür ederim.

Buyurun.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Evet, Başkanım, ben de sizlere, arkadaşlara verdikleri katkılardan dolayı teşekkür ediyorum. Yardımcı olan uzmanlarımıza ve diğer hizmet eden arkadaşlara da teşekkür ediyorum.

Tabii, müsilaajla Türkiye -2007'de yine Marmara'da oldu ama- etkili olarak şimdi tanıştı, denizin bu sıkıntısıyla tanıştı ama Kocaeli olarak biz bunu daha öncesinden yaşıyoruz. Yani, maalesef, Kocaeli'de özellikle 2004'lerden önce kokudan körfeze yaşanamazdınız, ciddi sıkıntıydı, problemli. Belki müsilaaj görünüşte göz zevkini bozuyordu ama diğer türlü İzmit'in önceki hâli; kokudan dolayı kimse yaşanamıyordu o bölgelere. Özetle Büyükşehir Belediyemizin 2004'ten itibaren yapmış olduğu yatırımlarla -Allah'a şükür- şu anda İzmit Körfezi ciddi anlamda, eskiyle kıyaslanmayacak derecede iyileşti. Bundan daha önceki toplantılarımızda da kısmen bahsetmiştik. Tabii, burada gerçekten deniz önemli. Denizi korumak için çevreyi de korumak lazım. Çünkü çevreye attığımız her türlü kirlilik sonuçta dönüp dolaşıp denize gidiyor. Onun için bunu bir bütün olarak değerlendirmek lazım. İşte, nedir bunlar? Evsel atıklar, tarımsal ilaçlamalar, sanayi tesislerinden çıkan ve deniz araçlarının bıraktığı kirliliklerden oluşuyor. Bu konularda ciddi yatırım yapmak lazım.

Bir de -burada arkadaşlar da ifade etti Başkanım- biz, bu raporda ağırlıklı olarak belki bir gri su kullanımını da ön plana çıkarmamız lazım. Çünkü şu andaki mevcut verilere göre, 2017 yılında yapılan araştırmaya göre Türkiye’de kişi başına 1.400 metreküp tatlı su düşüyor, 2017 yılı itibarıyla ve bunun ileriye doğru yapılan projeksiyon hesaplarında da 2030 yılında bu rakam 1.120 metreküpe düşüyor yani 1.400 metreküpten 1.120 metreküpe; bu, gün geçtikçe daha da azalacak demektir. Ama, biz, bu arada, bu tatlı su kaynaklarımızın nüfus artışıyla birlikte azalmasına rağmen, kaynak değil de daha doğrusu kullanım azalmasına rağmen maalesef tatlı suları olmayacak yerlerde kullanıyoruz. İşte, evde kullanıyorsun, sanayide kullanıyorsun gibi; aslında oralarda bu gri suyun kullanılmasını teşvik etmek lazım. Bu konuda belediyelere ve diğer bu işi yapacak olan il özel idarelerine destek olmak lazım diye düşünüyorum.

Tabii, bununla birlikte şunu da ifade ediyorum -az önce dedik ya- çevre bir bütün. Şimdi, ben, geçen gün -bizim arkadaşlardan- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığından bir bilgi notu da istedim. Çevre yasalarıyla ilgili çok başlık da var Sayın Başkanım, örnek olarak söylüyorum: Bizi ilgilendiren su kirliliği. Su kirliliğiyle ilgili alıcı ortama deşarj izin belgesini bakanlık veriyor, yani Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü veriyor ama kanalizasyon deşarj izniyle ilgili çalışmayı büyükşehir belediyelerinin su kanal idareleri veriyor. Aslında ikisi de direkt kirlı suyun deşarjı dolayısıyla bunun tek elde toplanması lazım. İşte, denizlerde gemi ve deniz araçlarıyla ilgili büyükşehir belediyesinin denetim, kontrol, idari yaptırımı var ama limanlarla ilgili Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü yaptırıyor, büyükşehir belediyesi ona katılamıyor. Atık yağlarıyla ilgili, mesela, atık yağlar, tehlikeli atıklar gibi birçok konuda maalesef çok başlık var. Bu çevre yasalarının denetiminin, kontrolünün, ceza kesme yetkisinin de bence özellikle büyükşehirlerden başlayarak tek elde toplanmasında fayda var. Bunun için de gerekli yasal düzenlemelerin yapılması lazım, yoksa böyle çok başlık olunca, maalesef, oradan bir yerlerden sürekli kaçışlar oluyor, onun önüne geçmemiz lazım.

Önerilerle ilgili -yazılı olarak da vermeyi düşünüyorum ama- mesela -az önce arkadaşlarımız da ifade ettiler- şunu yapabiliriz: Atık su bedelleri alınıyor; bu, belediyenin bütçesine giriyor, oradan da kullanılıyor. Bu, sadece o amaçla kullanılabilir mi? Kullanılabilir. Ha, o tek başına yeterli mi? Kesinlikle yeterli değil. İşte, depremle ilgili 99 yılında çıkarılan vergilerin 8 kat fazlasını devlet kendi bütçesinden harcayarak şu anda yatırımlar yaptı. Yani depremle ilgili konulan vergilerden dolayı 1 birim toplanmışsa, Bakanlık da onun üzerine 7 birim koyarak bu tür çalışmaları yaptı, yapmaya da devam ediyor. Dolayısıyla burada da sadece atık su bedelleriyle bu işleri yapmak mümkün değil, buna hem belediyeden hem de genel bütçeden de katkılar olabilir. Yine bununla ilgili -aklıma geldi, mesela uygulamada var- şu da yapılabilir: Kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili belediyelerden bir pay kesiliyor, ilde toplanıyor, ilde toplanan o bütçeyi de belediyeler o kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili proje yaptıkları zaman sunuyorlar, o sunulan projeye göre de vilayetten oraya katkı sağlanıyor. Burada da buna benzer bir çalışma yapılabilir, böyle bir fon oluşturulabilir, o fonun sadece ve sadece kullanılması atık su bertarafıyla ilgili olabilir, arıtma tesisleriyle ilgili olabilir, çevreyle ilgili olabilir diye düşünüyorum.

Biraz daha detaylı şekilde daha sonra yazılı olarak da vereceğim.

Ben tekrar emek veren tüm arkadaşlara bu vesileyle teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Evet, ben de çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Sayın Başkan, bir konuya açıklık getirmek için...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Buyurun.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Bazı arkadaşlarımız yazılı rapor sunmuşlar. Daha önceki komisyonlarda genellikle bu tutanaklara geçen konuşmalarımızdan çıkan önerileri uzman arkadaşlar raporlara almışlardı. Şimdi, burada farklı bir metot uygulanacak yani verilen raporlar o tutanakta öylece mi yer alacak?

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Şimdi, aslında verilen raporlarla arkadaşlarımızın yaptığı sunumların arasında hiç fark yok bizim açımızdan. Netice itibarıyla özellikle de grup adına verilmiş bu raporlar, bütün arkadaşlarımız tarafından detaylıca incelenecek, onlar bir araya getirilecek çünkü farklı gruplardan aynı konuda belki farklı öneriler de var; o, son rapor hâline geldikten sonra zaten sizinle paylaşılacak, yolumuza öyle devam edeceğiz.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - O raporda, o sonuç itibarıyla çıkacak raporda görüşlerimiz yine de yer almayabilir; o zaman da şerh yazıyoruz zaten.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Şerhten önce bildirirseniz biz onu alırız inşallah ama eğer olmazsa şerh yazarsınız.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Deprem Komisyonunda beraberdik hatırlarsanız, orada da benzer bir şey oldu.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Deprem Komisyonunda “öneriler” diye geçti Sayın Başkan.

ALİ ŞEKER (İstanbul) - Evet, şerh değil öneriydi onlar.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Ayrıca, sonradan ilave öneriler diye gerekirse veririz.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Olur.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Biz de önümüzdeki hafta iki ayrı toplantıda Tarım Bakanını ve Çevre Bakanını dinleyeceğiz; ondan sonra birkaç günümüz kalıyor. Ondan sonraki hafta salı günü kısa da olsa sadece üyelerin katılacağı bir toplantıda sonucu tayin etsek; mesela, siz bu bütçeyle ilgili sorunuza hemen cevap vermek yerine o zaman mı cevap versek diye aklımdan geçiriyorum çünkü ben söz istemedim sırf o sebeple istemedim. Ben bu Komisyonun yaptığı çok ciddi ve verimli çalışmaların bir anlamda siyasi sözlerle gölgelenmesini istemedim çünkü ben biliyorum ki bu işlerde ne karar alırsak alalım siyasi irade bu işe bir şekilde kendisi yön vermeye kalkışınca işler bozuluyor. Her ne kadar değerli İlyas Bey “Depremle ilgili toplananın şu kadar fazlası harcandı.” diye ifadede bulunduyorsa da ben tam tersini iddia ediyorum ve o endişemi dile getiriyorum. Şu anda bütçe görüşülüyor. Garanti verilerek yapılan büyük yatırımlar için 2021 bütçesiyle 2022 bütçesi arasında 11,5 milyar fark var. O 11,5 milyar fark bile şu konuda eğer bir bütçe oluşturularak müsilaj sorununa aktarılsa sorunların bir kısmını çözmüş olacağız ve ben tamamen o garanti kapsamlı ödemelere karşı olan birisiyim zaten ama bu fark bile çok önemli bir bedeldir. Onun için işi bu siyasi şeye dökersek bu kadar emek verilen bu ciddi çalışmalar da biraz gölgelenir korkusu taşıyorum. Onun için son toplantıda öneriler hâlinde versek daha doğru olur diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Başkanım, 7 Kasım Pazar günü bizim son günümüz, ondan sonra yapacağımız hiçbir toplantı resmî olarak tutanak altına alınmıyor.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – O zaman perşembe günü toplantıdan sonra onar dakika süre veririz üyelerimize, o verilebilecek süre kısaltılabilir.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Bakanların konuşması bittikten sonra hayhay, tabii ki olur. Ya çarşamba günü ya da perşembe günü yaparız onu.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Son, perşembeden sonra...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Perşembe günü de olabilir; notumuzu alalım.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Dedğim gibi yani kısa bir süre, onar dakika veririz herkese ve bu şekilde bitiririz.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Tabii ki, hayhay.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Sayın Çevre ve Şehircilik Bakanı, 22 maddelik bir eylem planı yapıldı ya, buna ilişkin ne aşamadayız, buna dair de bilgi aktaracak zannediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Şüphesiz onları o gün öğreneceğiz hep beraber.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Eksik kalanları da yazdığımız raporda belirttik yani söylenip yeteri kadar yerine getirilmeyen ya da...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Onları o gün konuşuruz zaten.

Peki, arkadaşlar, ben hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum, toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 17.02

